Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дехз ★ ШИНАРА, 3 ДЕКАБРЬ 1985 ШУ. ★ № 145 (7180). ★ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК Политбюро

КПСС ЦК Политбюрос аргIанарча заседане йийца а йийца, могайир промышленноста объединеией, предприятей, организацей участкайи цехийи мастерий, начальникий лоархIам лакхбара тIаерзаяь СССР Министрий Советен ВЦСПС-ен предложенеш. Кепатеха арабаргболча, цу дешах лаьца баьча соцам тIа белгалдаьд болхлой цу категоре къахьегама еш йола моральнии материальнии стимулированни чIоагIъяра, производство вIаштIехьйоаккхача, къахьегама коллективай гIулакхий ерriга оагIош тоаеча цар хьинаресгIа дакъа лацара тIадерзадаь гIулакхаш.

Укх тIеххьарча пхийтта шера мехка бахача наьха дукхалга, составага, уж территориально дIанийсбаларга диллача тоъал доккхий хувцамаш хинна хилар теркал а деш, Политбюрос нийса лаьрхIад 1989 шера январе бахача наьха аргIанара Ерригсоюзни перепись яр. Центреи моттигашкеи перепись яра кийчо ярца ювзаенна йола правительства предложенеш могаяьй.

Политбюрос дийцад Советски Эскареи ТIема-Форда Флотеи тIема гIулакхаш тIара нах чуIеча моттигашца Iалашбелга тоадарах дола дош.

Заседане дийцар партийни паччахьалкхени органашка телача информаце практика эргаяьккха тоаяра даькъера цхьадола дешаш. Цу хана белгалдаьхар объективни информаци нийсеи эффективнии решенеш тIанйяра боккхача лоархIаме хилар. Къаьстта а доагIа из хIанз, парте мохк социально-экономически дегIабоалабелга дикка сихдара декхар оттадаьча, доши гIулакхи цаI хулга надрашкара хоадамболлаш хьадехаба, долаш дар миччa бесса даь а тIехдаьккха хозде гIертарца, деша доккхалашца, моттийта хIамаш леладарца хоадамболлаш къовсам лоаттабеча хана.

Политбюрос хьакхайкадаьд, хIанз КПСС XXVII съезда хьалхара отчетно-хоржамий кампаци йолча хана, лоархIамегIарча деххарех цаI хIара партийни организаце объективни боаца мах белга а шоаш хестабелга а цIендаь юкъера доаккхаш, критиканеи самокритиканеи, къаьстта а лохереча критикана, шерра никъ хьабеллаш дола хьал оттадарах латташ хилар. Из да кхоачамбоацараш шоай ханнахьа хьагучадаханза, цар нийса мах банза, гIулакхаш боккъонца тоаданза дарг ца хилара хьакъехьара ленински дIадехараш тешшаме кхоачашдар дукхьа кадрай бехктокхам чIоагIабара, партийни комитетий дерriга гIулакхаш эргадоахаш тоадара беча балха бIарчча дакъа.

КПСС ЦК Политбюро заседане решенеш тIанйцай мехка чурча вахара а халкъий машари кхерамзлеи Iалашъяра тIаерзаяь Советски Союза арахьара политика чакхъяхара а цхьадолча кхыча дешаех лаьца.

НОВ. В. Я. СЕКРЕТОВАНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЮРТА БОАХАМА ЗАСЛУЖЕННИ БОЛХЛО» ЯХА СИЙЛАХЬА ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Республика юрта боахама даькъе дика хIамаш карагIдувларахи дуккхача шерашка хьаьнала къахьегарахи «Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама заслуженни болхло» яха сийлахьа цIи лойла нов. Секретова Вера Яковлевнана — «Чечено-ингушплодоовощхоз» яхача объединене начальника заместитела.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1985 шера 28 ноябрь.

КПСС XXVII СЪЕЗДА—ХЬИНАРЕЧА КЪАХЬЕГАМА 27 ДЕКАДА!

20-гIа ДЕКАДА

ЛаьрхIар кхоачашду

«Сунжанефть» НГДУ мехкдаьттахой совгIат кийчдаь накъаболх парте XXVII съезда. Газ яккхара пхе шера план ханал дуккха хьалха кхоачаш а ль, укх шера паччахьалкхен планал совгIа цар яьккхай цхьа миллиони 340 эзари кубически метр. Заданел совгIа цар даьккхад 810 тонн «Iаьржа дошув». Цудухьа цар вIаштIехьдаьннад дIабахача бетта заданел совгIа 120 эзар гаргга сома маьха товарни продукци маьхала яккха.

Къахьегама овсарле лакхъяра чотагIа даькхад лаьрхIачул совгIа мел даьккха мехкдаьттен гази.

Шоай декхараш толаме кхоачашдеш я Летников Николайи Гагиев Бек-Хани керте латтача бригадай коллективаш.

* * *

«Союзавтоматстром» ВНПО опытно - экспериментальни завода болхлоша цхьайтта бетта план тIехкхоачашъяьй. Цул совгIа арахийцай 80 эзар гаргга сома маьха товарни продукци.

Продукцега дIабода мах лохбарах, хIаман нхом барах планал совгIа 65 эзар сом пайда баьб.

ХIанзлехьа пхе шера задани тIехкхоачашъяьй заводерча 7 бригада, 210 болхлочо. Царех я Двуреченский Александр, Неткачев Петр, Ступников Александр, Волгина Валентина керте латтача бригадай коллективаш.

Деша дай бац

М. Бенов керте латтача Октябрьски консерви завода коллективо укх шерен бIарччача пятилеткаи план ханал хьалха кхоачашъе дош деннадар. Продукци маьхала яккхареи товарни продукци арахецареи цхьайтта бетта план кхоачашъяь яле а, кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш во да цун.

Ара ца хецаш тIайнса продукци 26 эзар сома маьха я. Къахьегама овсарле планал совгIа цхьа процент лакхъе езача план 98 процент мара кхоачашъяьяц предприяте болхлоша. Продукцега дIабода мах а боагIачул дукхагIа ба.

* * *

Пятилетка тIеххьарча шера тIанйца декхараш кхоачашдац «Чечингавтотранс» территориальни объединенена чуйоагIача пассажирски автотранспорта Грозненски производственни объединене болхлоша. Низткъа мара кхоачашъяьяц цар пассажираш дIа-хьа бигара паччахьалкхен план а. Къахьегама овсарле планагIа хила езачул цхьа процент лохагIа я. Паччахьалкхенна даь зе 22 эзар сом да.

Во болх бочарех я Ш. Камандов, У. Джамалханов, С. Пайхаев, М. Бакаев керте латтача бригадай коллективаш.

Техника кийча хилийта!

БРИГАДА ТОЛАМ

1977 шера Урус-Мартановски района «Гойтинский» совхоза механизатор а волаш болх бе волавелар Кагерманов Iийса.

Цхьа ди дIададахийтацар зIамигача саго ший балха норма тIехкхоачаш ца еш. Агротехнически бокъонаша дIа ма деххара чакхдоахар кхашкара балхаш. Дукха ха ялалехьа коллективни хьисапе болх беча тракторни бригадана кулгалде оттаву из.

ЦхьайтталагIча пятилетка хIара шера Кагерманова бригадо 700 гектара тIа хьалкхедаьд ка бола ялат, хьажкIаш, доакъара культураш. ХIаьта цхьа шу дIа а дахийтадац боккха толам ца боаккхаш.

Иштта, 1984 шера лаьттан продукташ дукхагIа яхаран кийчъяран республика механизированни отрядашеи бригадашеи лелаяьча социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар Iийсас кулгалдеча коллективо. ХIаьта хIара гектара тIара 38,7 центнер ка бола ялат даьккхар механизатораша, планагIа даккха доагIар 23,1 центнер долаш. Дика хьувкъайир хьажкIаш а. Уж чуийцар планагIа яха йоагIараш 28 центнер йолаш. гектара тIара 64,2 центнер а йоаккхаш.

КПСС XXVII съезда бахама боагIара накъабахара ерriга говзал тIаерзаяь къахьийгад карарча шера Кагерманова бригадерча механизатораша. Цар хьалкхедаьд 460 гектара тIа ялатеи 224 гектар доакъареи культураш. Ка бола ялат чуийцад хIара гектара тIара 35 центнер а йоаккхаш, хьажкIаш яьхай 73 центнер.

Коммунистически къахьегама цIи лелаеча Кагерманова бригада, цхьайтталагIча пятилетке 8214 тонн ялат даьккхад, планагIа даккха доагIар 5222 тонн долаш. Из толам боаккхача къаьстта хьинар айденна къахьийгад С. Солтаева, Д. Сембиева, Н. Кукаева, И. Арсимирзуева, Ш. Кукаева, кхыбараша.

ХIанз минеральнии органически удобренеш ехкаш бIаьсти хIамаш дIаюврийола кхаш хьаьндеш, зяба лаьрхIа лаьтта оахаш, техникана ремонт еш боахк Iийсай бригадера механизатораш.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

СУРТА ТIА: Кагерманов Iийса.

Н. ПЛИЕВА сурт.

МИШТА КХОАЧАШДУ ДЕКХАРАШ?

ТIЕХЬА ТОХАБЕЛАР

Укх шера толам баьккхаб Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза кхаш леладераша. ПланагIа йохка йоагIараш 6500 тонн йолаш паччахьалкхенга 7850 тонн шекара свеклаш ехкай цар.

— Механизатораша, берригача болхлоша, царна кулгалдеча специалисташа барти хьинари ца кходеш къахьегарах даьнна беркат да из,— аьлар совхоза керттерча агронома Назыров Салавде. — ДIаеннача свеклаех дукхагIъяраш Закан яхача юрта бахачар хьалкхеяь я. ДIадахача шера хIара гектара тIара 330 центнер яьккхаяле укх шера чуенар 350 центнер хинна Iац.

Совхоза шоллагIча отделене КПСС члена Бажиев Найпас кулгалдеча № 3 йолча бригадера механизатораш шекара свеклаш эггара хьалха хьаьхьа баьлар. ТIехдика къахьийгар комбайнераша С. Цалдаевеи А. Заумаевеи.

Механизатораша йоакхо яьй ца йойташ свеклай лордаш хьакхара а. Царех дика доакъар кийчдаьд. Из болх беча белгалбаьннаб трактористаш Муцув Iабдул-Хьажеи Базиев Денеи.

Халахете а, иштта болх вIаштIехьбаккханзар совхоза № 1 йолча отделене. Цига а 135 гектара тIа хьалкхеяьяр свеклаш. Цхьабакъда, хьаяьха а шекар доаккхача заводе уж ханнахьа дIайихьа а баланзар цу отделене болхлой.

Цхьабакъда, укх шера санна беркате хиннадац совхоза кхаш леладераша цхьайтталагIча пятилетка хьалхара диъ шу. Дукха кхоачамбоацараш нийсдалийтад свеклаш хьалкхееча. Из бахьан долаш кхоачашъяьяц пхе шера паччахьалкхенга шекара свеклаш йохкара план. 5 эзар тонн тIайисай дIа ца луш.

Из декхар шийтталагIча пятилетка шерашка дIадаккха лерхIаш ба совхоза къахьегамхой. ХIанз шоай низаш тIадерзадаьд цар 1986 шера бIаьсти из культура дIаюврийола кхаш минеральнии органически удобренешца хьаьндара, кхы тIа эшараш а даь бокъонца кийчдара.

1986 — 1990 шерашка а 2000 шерага кхаччалца йолча юкъа а СССР экономически социальнии дегIайоалаяра Керттерча лостамий проекта VI разделе аьннад: «Юрта боахаме шера юкъера лаьрхIача чуэцача валовой продукце боарам 14—16 процент айбе, керттерча даькъе дегIаахара интенсивни факторий, Iилмана, техникана, хьалхалаттача практикана керда карагIдаьнараш юкъекхахьара, хьаьча производственни потенциалах эффективнегIа пайда эцара чотагIа а айбеш». Цу тIа ер дешаш тIатехача баькъахьа хет сона: **«Цу балхашта кулгалдеча боахамий агрономически службай бехктокхам лакхбе».**

А. АРСАМЕРЗУЕВ,
Ачхой-Мартановски района «Знамя ленинизма» яхача газета юртбоахама отдела заведующи.

Назрановски района «Экажевский» совхоза доакъар кийчдеш йолча бригадана кулгалдеш ва КПСС член Тумгоев Салангири.

ПланагIа кийчъе йоагIар 4 эзар тонн йолаш цун коллективо чуеллай 6 эзар тонн силос. АргIаш а даь дIаоттаяьй 750 тонн йол, планагIа Iалашъе йоагIар 630 тонн йолаш. Иштта дукха кийчдаьд ча, сенаж, доакъара свеклаш.

Уж балхаш деча хьинаре болх баьб механизатораша Мартазанов Руслана, Гагиев Сале, Евлоев Уматгире, Толдиев Ахьмада, Акиев Хьасана, Аушев Махьмада, шофераша Муцольгов Хьамила, Экажев Тамерлана, Бузуртанов Баматгире, звеньевойс Альдиев Iийсас, кхыбараша. Дийнахьа цаIи ахи балха норма кхоачашъяьй царех хIаране.

Совхоза коммунисташа шоай партийни бюро членалла хержав Тумгоев Салангири. ХIанз трактораш, кхы тайла юртбоахама техника тоеш боахк цун бригадера механизатораш.

С. СУРХОЕВ.

СУРТА ТIА: «Экажевский» совхоза хьалхалатта бригадир Тумгоев Салангири.

З. БАТЧАЕВА сурт.

Партконференце делегатех дувц

СИЙ А ЛАРХIАР А ГIУЛАКХАШКА ХЬЕЖЖА ХУЛ

29-ча Малгобекски городской партийни конференце «Кавказ» яхача совхоза вокккхагIволча жаIуна, къоначa коммуниста Муцагов Гелане-на дош делча зале чIоагIгIа тIоараш техар. Жа леладе говза волча, ший гIуланхах дика кхетача, къахьегара тIера, хIамах сакхувш волча, хьинаре, творчески болх беш волча цо къамаьл дарга сатувсаш бар делегаташ. Кхоачаш 30 шу даланза вола из республикерча жа леладерашта юкъе чемпион а хинна дIаэттав пхе шера планал совгIа 935 Iаьхар хьахилийтарца а ондабаккхарца а.

— Вешта, пятилетка чакхйоалаш шера Гелане болх баьб пхе шера программа ханал хьалха, 4 шера, кхоачаш а яь, — ший новкъоста сий деш дувц совхоза директора Султыгов Мухьмада. — Цига рекорд оттаьй цо шийна тIачIоагIбаьча хIара бIаь жийнага 170 Iаьхар байтарцеи ондабаккхарцеи. ХIаьта тха а заданел цкъаи ахаззеи хIана даьккхадац аьнна дукхагIа даьккхад.

Алхха цунца баь Iай коммуниста Г. Муцагова гIулакхий мах? Iанне а Iац. Цун гIулакхаша чIоагIа влияни яьй, боахамерча-м хац сона, районерча а берригача жа леладерашта. Цунгара опыт хьаэцарах дика толамаш даьхад совхоза берригача жаIуша.

— Жа леладеча тха фермо укх шера белгалара гIа баьккхаб совхоза жа леладерий хьалхагIа хинна сийле юхаоттаяргахьа бодача наькъагIа, — яхаш дувц юха а (дIаваьнна дуккха ха яьккхачул тIехьагIа) жатоварни фермана керте эттача коммуниста Мезин Николая. — ХIара бIаь жийна тIехьа юкъера лаьрхIача планал совгIа 22 Iаьхар хьалкхебаьб оаха. ТIехкхоачашъяьй паччахьалкхенга тха дохкара план а. Цу тIа а цхьаькха хIама а да лоархIаме — племенной, дуккха продукт телаш йола подразделени а хинна дIаоттара мел эша хьалаш долаш я тха ферма. Цу гIулакха къаьстта лоархIаме да Муцагов Гелане подрядни бригадо къахьегамца лоацаш дола дакъа.

Цудухьа иштта чIоагIа раьза хинна тIанйцар конференце делегаташа трибуне гучаваьнна цIи хеза шоай юртахо. Г. Муцагова йоаггIача бесса, новкъосташха критика йора кулгалхошта а, специалисташта а, совхозерча ший новкъосташта а хьалха латта къахьегама методаш, Iилманеи техниканеи карагIдаьнараш производствана шортига юкъекхухьаш хиларах.

— Жа леладеча ерригача бригадашта геттара дика могаргда тха бригадаца нийсъяла, же продуктивность наьха санна лакхъе, цхьаккха устагIа ца болийташ жа ханага даха. Цу гIулакха эшар хIама дац творчески, бизза низ тIабохийташ болх бар мара, зооветеринарни службо яхар нийса кхоачашдар мара, — йоахар къамаьл деш волчо. — ХIанз хьатIаэттай совхоза ерригача подразделенеша бригадни подряд, хозрасчет юкъеяхьа еза ха. **Хетарагахьа, совхоза специалисташтен кулгалхоштен план кхоачашъярга хьежжа мара алапи тела ца деза ха а эттай хьатIа-м.**

Цу хьакъехьа доаггIаш дола йоазув бIаргагор ловра мохк дегIабоалабара Керттерча лостамашка. ТIаккха хургбацар вай совхоза планал кIезигагIа 500 тонн дулх даьккхан 300 тонн шура яьккхан нийрча хьокхам. Доакъар кийчделга лерттIа вIаштIехьдаьккха хургдар ерригача фермашка, цIенбаь дIабаьккха хургбар овсаре боаца кулгащцара къахьегам, хIаьта трактораш хоттала йоахкийсаргьяцар. Партийни организаци, берriга коммунисташ декхарийла ба боахамерча хIара къахьегамхочо чIоаггIа безам тIа а бахийта ший декхараш кхоачашдергдолча, дас санна овсаре, хIаман хьурмат деш къахьегаргдолча тайпара къахьегам вIаштIехьбаккха, кхетама болх бе.

Муцагов Гелане делегаташта дош делар ше а сий новкъостий а карагIдаьнна чу тIа сайца Iергбоацилгах. Оаха лехарг а да, тхона кора а доагIаргда жа дебадарга, тхаи устагIаи дулхи дукха а дукхагIа дахарга — тIехдикеи дIадодар кIезигагIа долеи продукци яхарга долха керда наькъаш.

ХIаьта из ший деша дава. Г. Муцагова бригадо (хIаьта уж верригаш а кхо жаIу мара вац, вокх жаIуй коллективашка уж виъ-виъ воллаше а) шоашта юкъера керда бригадир ваьккхар — ший къонача хьехамчагара къахьегама дуккха приемаш хьа а ийца, ше а жаIуй бригадана керте этта, жерчий Iул хьайийца, шийца яхь лелаяра Г. Муцагов тIахьийха, дешаца а гIулакхаца а шийна дIахо а цо новкъостал делга дийха вола Мутиев Дауд. ХIаьта Гелане бригаде дIачуийцав цун керда член Курбанов Ваха.

— Ер а Iомавергва оаха-м, — дош делар вокккхагIволча жаIуно.

ТIехдина кийчо яь а долаш Iан кIал дода Г. Муцагова жа Iул. Жа унахцIена, тоаденна, дегIадаьхка да. Баьча тохкамо хьахьекхар, цхьаккха жий Iаьхара ца бисалга. ЖаIуша дажа кхувл жа, дIадигале Iуйрийна уж дика кхаба а кхаьбе.

ХIаьта доакъарий база йийцача — из йоккха я. Шортта кхоачам бергболаш йол а я, ча а да аргIаш а даь латташ.

— Тхо тахан а тIехьа кийча да керда Iодаь Iоахарий хьалъэца, жа дахка доладала хIанз а бIарчча кхо бутт бале а, — яхаш дувц Г. Муцагова. — Тха цхьа дакъа жа Iайн цхьаькха бIаьстан юхьен дахкаргдолаш вIаштIехьдаьккхад. Цо тхога тешшаме йиш хулийтаргья унахцIена Iоахарий Iодайта, уж нийса дегIадоаладелга Iалашде.

Цу хьакъехьа а дийцар коммуниста Муцагов Гелане. ХIаьта делегаташа, шоай новкъоста шоаш сий деши лоархIаши хилар хьа а хьокхаш, КПСС Малгобекски горкома членалла а областной партийни конференце делегаталла а хержар из.

П. ХАЛУХАЕВ.

Директорий совете дийцар

ДIадахача пIаьраска дийнахьа «Чечингушвино» яхача объединене директорий совета заседани хилар. Объединене, совхозий, винзаводий кулгалхоща цхьана заседане дакъа лаца баьхкабар боахамий керттера специалисташ — социалистически доалахье ший метта лоаттаяра беш бола болх дIахо тоабара тIадерзадаь гIулакх дувцар духьа.

Докладаш йир объединене керттерча бухгалтера Хазбулатов Рамзанеи контрольно - ревизионни отдела начальника Хажмурзаев Султанеи. Цар а цул тIехьагIа къамаьлаш даьча новкъосташа а — «Чечингушвино» объединене начальника Конева, отделий кулгалхоша Кодзоевеи Зармаевеи, зоотехника Даудова, «Верхненаурский» совхоза директора Бухадиева, кхычар чIоагIа критика йир дуккхача совхозаштеи организацештеи социалистически доалахье лоралра болх сов мела лелабарах. ХIаьта из бахьан долаш геттара дукха рузкъа дайнад, планаш кхоачашъяьяц. Масала, Апазов Шамхан директор волча «Малгобекский» совхозо укх шера миллион совгIа сом зе даьд. Ши миллион сом — иззал зе даьд Чумаков Мухьмада кулгалдеча «Алханчуртский» совхозо, хIаьта «Зори Кавказа», «Автуринский» яхачеи кхычен совхозаша — цхьа миллион сом.

Из да объединене цхьадолча боахамий кулгалхошеи специалисташеи шоай балха декхараш кхоачашделга цхьаккха бехктокхам ца хеташ леладар бахьан долаш хьахинна хIама.

Директорий совето хьагучадаьхар комсаш йохьаяра, доахан дукха довра, продукци талхара, рузкъа лечкъадара, боахам доал доацаш лелабара бахьанаши зенаши — из да шоаш декхарийла болчар тIахьожам мела лоаттабарах, учет во лелаярах хьахиннар.

Совето специалисташца цхьана цIенхаштта мероприятеш кийчъяьй объединене дерригача боахамашкеи доакъошкеи йоаггIаш йола порядок оттаяра, социалистически доалахьеи кхом бареи из лораярей, паччахьалкхен планаш кхоачашъяра даькъера партеи правительстваи решенеш тешшаме кхоачашъяра чакхъяха.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиуме

2 декабре РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума аргIанара заседани хилар. Цига дийцад цхьайттаэлагIа хержача РСФСР Лакхехьарча Совета шоллагIа сесси чакхъяккхарца дувзадепна дешаш. Президиумо могаяьй хургйолча сессе ден повесткаи балха порядкаи хьакъехьара предложенеш.

ЛадийгIар массазарча комиссеша тIадилларах РСФСР Лакхехьарча Совета планово-бюджетнии кхычеи массазарча комиссеша 1986 шера РСФСР экономически социальнии дегIайоалаяра Паччахьалкхен планагеи 1985 шера РСФСР экономически социальнии дегIайоалаяра Паччахьалкхен план кхоачашъяра кхеи леламгеи, 1986 шерарча РСФСР Паччахьалкхен бюджетага а 1984 шерара РСФСР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йолча отчетага а хьожаш баь болх чакхбалара хьакъехьа РСФСР Лакхехьарча Совета Планово - бюджетни комиссе председатела И. М. Черепанова баьча хоамага.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо иштта дийцар КПСС ЦК апрельски июльскии (1985 ш.) Пленумаша дIадийхараш-ка хьежжа Мордовски АССР халкъа депутатий Советий сессеш кийчъяреи чакхъяхареи практиках дола дешаш а республика паччахьалкхен вахара цхьадола кхы дешаш а. (ТАСС).

ПАРТИЙНИ ВАХАР: ОТЧЕТНО-ХОРЖАМИЙ КОНФЕРЕНЦЕШКА

КХОАЧАМБОАЦАРАШТА КРИТИКА ЕШ

Ленински района коммунисташ гулбелар шоай аргIанарча XXIX отчетно-хоржамий конференце берригача советски наьха дегаш айдаь йола событи — СССР Лакхехьарча Совета кхьлагIа сесси чакхъяьннача деноцка. Дукха керда хIамаш дагадохийташ, керда уйлаш керта чу йоссаеш да сессе дийца дешаш, тIайица соцамаш, цига КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева яь вай социальни экономически программаш парте а халкъа а машар безара политикаца айхха бувзам болаш хилар къаьгга хьахьокхаш йола доклад.

— Уж материалаш а съезда хьалхарча документий — КПСС Программа кердача редакце, КПСС Устава де могадеча хувцамий, Керттерча лостамий проекташ а ешача хана дукха хIамаш дагаух: хиннараш, долаш дараш, хилча бакъахьа хетараш, — аьлар конференце трибуна тIара къамаьл деш къахьегама, тIема, парте ветерана, эггара хьалхарча пятилеткай стахановца «Красный молот» яхача завода 14-ча цеха болхлочо К. Д. Емельяненкос. — Дикка дукха ха я тха заводо цхьадолча хьокхамашта пачхаьалкхен план кхоачаш ца ю, царех цаI — халкъа эша товараш арахецара план кхоачаш ца яр да. Тхона, ветеранашта, чIоагIа новкъа да из. Фуд цун бахьан? Цхьайолча цехий, участкай кулгалхошта геттара эсала болх бар да, доагIар лерттIа хьа ца дехар да, кхоачам боллаш яц укхаза партийни влияни. ДагайоагIа сона къаьнара традици — предприяте а района а кулгалхой къахьегаме хьалхалаттаращца, новаторащца вIашагIбетталора, царца дагабувлар. Юха дIадоладе деза из гIулакх. Цунах пайда барг-ба. МайрагIа хьагучадаха деза вай къахьегама, вахара новкъарле еш мел дар, чIоагIагIа хьадеха деза хIаранегара доагIар.

Ветерана уж дешаш конференце кхоачамбоацараштa критика еш даьча дерригача къамаьлий лейтматив а хинна дIаэттар.

...Ленински район город Грознерча кхыча районашта юкъе ший тайпара белгала я: дукхагIча даькъе ерригача города сибат хьахьокх цо. Укхаза я йоккхий промышленни предприятеш, царца «Красный молот» яха машинашъю завод а йолаш, яйгачеи кхачани промышленноста предприятеш, дукха транспортнии гIишлошъярен организацеш, вузаши техникумаши, театраш, культураи медицински учреждениеш. Цудухьа кхетадеш да парте райкомо ше беш бола болх дукххача оагIонашта юкъера керттера лостамаш хьа а къоастадеш, царна коммунистий, берригача къахьегамхой теркам дукхагIа тIа а озаш бе безилга.

Фу де мегад парте райкома отчетни хана цу тайпара ший болх вIаштIехьбоаккхаш, районни партийни организаце балха нийса лостам телаш?

Цу хаттара жоп луш дар докладчика парте районни комитета хьалхарча секретара Е. И. Пучковен къамаьлаш даьча конференце делегаташеи дийцар. Район экономически социальни дегIайоалаяра кулгалдеча парте райкомо отчетни хана коммунистий теркам дукхагIа тIаийзаб общественни производства керттерча дешашта: къахьегама овсарле лакхъяра, балха дикал тоаяра, Iилман-технически прогресс сихъяра, материальни, энергетически ресурсаш кхояра, пачхаьалкхен, планови, къахьегама дисциплина чIоагIъяра. Докладчика хоам бир, района промышленни предприятеша керттерча технико-экономически хьокхамашка хьежача карарча пятилетка диъ шереи итт беттеи план толаме кхоачашъяьй, аьнна. Планал совгIа арахийцай 11,7 миллион сома продукци, маьхалъяьккхай 12,5 миллион сома яр, къахьегама овсарле лакхъяьй 18,1 процент. Промышленни продукци арахецара боарам 1980 шера хинначунца ийсбича 12,7 процент лакхбениаб.

ЦхьайтталагIа пятилетка ханал хьалха, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 68 шу дузаш, кхоачашъяьй районе кхаь предприяте, 35 цехо, 189 бригадои участкои, ялх эзар совгIа болча болхлоша. Толаме кхоачашъеш я районе производства эффективность лакхъяра йола пятилетка задани. ТIеххьарча шин шера районерча промышленни предприятешка производствана реконструкци, механизаци, автоматизаци еш ворхI бIаь совгIа мероприяти чакхъяьккхай, хIаьта цун экономически эффект 7,5 миллион сома боараме я.

Уж а кхьдола а толамаш, карагIдаьннараш дувцача хана конференце дакъа лоацараша дукхагIа теркам тIабахийтар кхоачамбоацараштa, динза дисараштa. Из иштта хила доагIаш а да, дика дар, пайдане дар балха юкъе доаладара, динза дисар чакхдаккхара парте райкома кердача состава цо гIо дерглолаш.

Цу хьакъехьа конференце делегатаца даь къамаьл доагIар хьадехаш а принципальни а, дувцар хоадам боллаш долча масалашца чIоагIдеш а дар. Белгалдаьккхар район экономически социальни дегIайоалаяра даькъе кхоачамбоацараш хилара бахьанаш парте райкома, юххьанцарча партийни организацей болх дика вIаштIехьбаккханза хиларца дашха доагIаш долга. Пятилетка контрольни цифрашка хьежжа района экономика дегIайоалае вIаштIехьдаргдолаш низаш оарцагIдаьхадац парте райкомо.

Товарни продукци арахецара тIехьайнсай Грозненски производственни швейни объединене, художественни промыслай производственни объединене коллективаш. Пятилетка заданегIа цар ара ца хецаш тIайисай 21 миллион сом совгIа мах бола промышленни продукци.

Отчетни хана цхьан боарамагIа болх ца беш, цхьадолча хьокхамашта пачхаьалкхен план кхоачаш ца еш хиннай «Красный молот», «Металлист» яха заводаш, гIишлон материалий шоллагIа комбинат. Арахеца продукци дикал лоха йолаш я хIанз а. Геттара шортига кIезиглу брак ярах хула зе.

Парте райкома мегадац капитальни гIишлошъеча, транспорте, бахача наха гIулакхаш дара сфере долаш дола кхоачамбоацараш дIадоахилга вIаштIехьдаккха.

Доккха зе ду района экономикана бахача наха хоатташ доаца товараш арахецаш хиларо, къахьегама дисциплина телхаяро, тайп-тайпара бахьанаш а доахаш администраце мукъагIа нах балхашта тIерабувларо, кадращцара болх мела лелабаро. Цу дешай кIоаргга анализ еш, цар бахьанаш гучадоахаш, кхоачамбоацараш дIададахара наькъаш белгалдеш дар конференце хинна чулоацам бола къамаьл. Цу хьакъехьа дийцар «Автоспецоборудование» яхача завода парткома секретара А. К. Голованова, Грозненски производственни швейни объединене швея-мотористка М. Ш. Абубакаровас, Грозненски авиапредприяте самолета командира Е. В. Ананьева, КСМ-2 общежитальщица Н. Е. Васильевас, «Родина» совхоза бригадира Т. П. Исуповас, «Грознефтегеофизика» треста управляюще З. С. Боцалевске, кхычар.

Парте XXVI съезда а КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума а решенешка хьежжа теркам баьб КПСС районни комитето идеологически балха формаши методаши эргайоахаш дIахо тоаяра. боахама а социально-политически а декхараш кхоачашдара, балха эффективности дикали. къахьегамхой бехктохкам лакхбара идейно-кхетама балха лоархIам айбара дешаш.

Цхьабакъда, конференце белгал ма даккхара, цу лоархIамеча балха юкъе долаш да хIанз а кхоачамбоацараш. Дукххача партийни организацеша хIара сагага дIакхоачаргболаш лелабац наха юкъера кхетама болх, йолаш я укхаза формализм, тесса из лелабеш моттигаш. Хайра хIама хувцаденнадац районе парте обкома IX пленум хиначул тIехьагIа интернациональни, патриотически, атеистически болх тоабара оагIорахьа а.

Конференце белгал ма даккхара, «ВАЗ» автоцентре, пачхаьалкхен университете, мехкдаьтта институте, респотребсоюзе, «Чечингплодоовощхоз» объединене, производственни швейни объединене юххьанцарча партийни организацей а парте райкома а балха юкъе кхоачамбоацараш хIанз а дукха да. Дикка дукха кулгалхой, къаьстта нохчийн гIалгIайн къамех бараш, юстара бувл атеистически болх бе ца ловш. ЛерттIа болх беш яц парте райкоме лаьрхIа вIашагIъелла нохчийн гIалгIайн меттала лекцеш еша, беседаш е езаш йола лекторий-атеистий группа. Эггара вогIадар да парте райкомо а юххьанцарча партийни организацеша а цу лекторашкара доагIар хьа ца дехар.

Школа реформа чакхъяккхара оттаяь мероприятеш я районе, бакъда уж кхоачашъелга тIагIертта хьадехаш дац. Дукха да цу даькъе райисполкомо, цун отделаша, предприятеша де дезараш.

Идеологически болх бувцаш делегаташа теркам тIабахийтар кагирхошта нравственни кхетам балара дешашта. Из цхьа бахьан доацаш дацар. Къамаьлаш даьча делегаташа ВЛКСМ Ленински райкома хьалхарча секретара С. Адаменкос, 9-ча горбольница лоро, юххьанцарча партийни организаце секретара Ш. А. Плиевас, Грозненски мехкдаьтта института проректора Ю. А. Стерленкос, троллейбусно-трамвайни управлене водитела Л. А. Ткаченкос ма аллара, кIезига бац вайна юкъе хIанз а иждевенчески уйлаш йола, граждански декхараши бехктокхами шоашта дIатIаьаца ловш боаца, политически кхетам лохабола кагирхой. БоккхагIчар, опыт йолчар шоашкара хьокхам а гойташ нийсача наькъа тIа баха беза уж.

Дикка теркам тIабахийта дийцар конференце культурно-просветительни учреждений, творчески союзий балхах. Х. Нурадилова цIерагIча драматически театра керттерча режиссера М. М. Солцаева ше къамаьл деш белгалъяьхар, театрий коллективай балха тIехь халонаш нийслулга, кхоачамбоацараш долга, партийни, советски, боахама органаша творчески коллективай дукхагIа йоакхо е езилга. ДукхагIча даькъе цунах тийша да талант йола нах творчески коллективашта юкъеозилга, уж цига дIачIоагIлулга, репертуара а из сцена тIа оттаяра а проблема къоастаелга, аьлар оратора.

Конференце къамаьлаш даьча дукххача делегаташа чIоагIа теркам тIабахийта йийцар КПСС Программа кердача редакцеи КПСС Устава де могадеча хувцамийи проекташ, уж кIоаргIа наха дIайовзийташ беча балхах, шоай коллективай цIерагIа дош делар КПСС XXVII съезда даха ма доагIара накъадахара мел могар шоаш дергхиларах.

Болх дIахо тоабара, юххьанцарча партийни организацей лоархIам лакхбара тIаберзабаь шерра соцам тIаийцар конференце.

Конференце балха юкъе дакъа лаьцар КПСС обкома секретара **З. А. Яндиеваси** КПСС обкома бюро члена, парте Грозненски горкома хьалхарча секретара **Н. И. Семеновен.**

Организационни пленуме КПСС Ленински райкома хьалхарча секретаралла хержар **Е. И. Пучков,** шоллагIча секретаралла **А. Ф. Пятибрат,** секретаралла — **З. С. Омарова.**

С. КОТИЕВ.

ХЬАХИННАР ФУД?

Къахьегачарех берригаш хIана бац аьннараш юкъезаб «XXVII съезда — хьинареча къахьегама 27 декада!» яхача девизагIа лоаттаеча яхьа, района фермашкарча дояркаша къовсам лоаттабаьб хIара Iаттагара кхо эзар килограмм шура яккхара тIехьа, коллективашка баьржаб хьехамчий болам, алхха лаьттеи хьайбаши леладеча шоай лоIамагIа из декхар кхоачашдеш ши бIаь совгIа саг ва. Цар хьинар тIадерзадаь хиннад лаьтта а хьайбаш а леладара культура лакхъяра, интенсивни технологи тIа-тIа дукхагIа юкъекхувлара, аьлар чакхъяьннача XII Ачхой-Мартановски районни партийни конференце доклад яьча парте райкома хьалхарча секретара Р. А. Базгиева.

Районе кIезига бац юрта боахаме доккхий хIамаш карагIдаьнна къаьст-къаьста хьалхалаттараш хинна ца Iеш, кхаши хьайбаши леладу бIарчча бригадаш, цхьадола боахамаш. Иштта, «Новосельский» совхозерча коммуниста М. Телсуркаева кулгалдеча бригадас пхе шера бохка лаьрхIачул дукха тIех сом, баьцадаараш дIадейнад пачхаьалкхенга, хIаьта «Лермонтовский» совхозерча коммуниста Л. Захаева звенос хIара гектара тIара планал шозза совгIа хьажкIаш яьхай, хIара Iаттагара кхо эзар килограммал тIех шура яьккхай доярkaша «Самашкинский» совхозерча Ш. Сухаевас, «Бамутский» совхозерча З. Муршадировас, М. Метрищевас, дуккхача кхычар.

Района экономикана юкъе ойдо дакъа юкъехьу «Новосельский», «Урожайный», «Лермонтовский» совхозаша, «Ачхой-Мартановская» коа тIара оалхазараш леладеча фабрика, Самашкински консерваш еча завода коллективаша кийчъеча продукце.

Дуккхача даькъе цу тайпара къахьегам хьаькъале, овсаре вIаштIехьбаьккхача хьалхалаттача коллективай, болхлой чотагIа карагIдаьннад района карарча пятилетке цхьадола толамаш даха. Кхоачашъяьй ялат, баьцадараш, хьайбай продукци йохкара заданеш. ТIеххьарча шин шера лоархIаьй шекара свекла йохкара планех а. Бакъда, пятилетка бIарчча хьанийцача цу хьокхамагIа а сом бохкара даькъе а доккха декхар тIадисад района. Даьхенга дIанхаьчаяц 6 эзар совгIа тонн шекара свекла, тIаккха сом боагIачул ах совгIа мара бехкабац. Пачхаьалкхенга дIа ца кхоачаш бисаб 28300 тонн сом е, вешта аьлча, шин шераи ах шераи бохка безар миссел хьана бац аьннар.

Цу хьакъехьа бехк цхьадолча даькъе шоашта тIера баккха дагахьа конференце белгалдоахар, сом кхебу бешамаш къаеннай, гаьнаш нийса дIаегIаяц, уж лерттIа латац, яхаш. ТIаккха хаттар отт: цу тайпара бешамаш йолча хIара шера уж кердайоахаш, дикача сортах йолчарца хувцаш болх бе багIацар?! Шоаш кхоанен уйла еш бале-м боагIар.

Бакъда, пятилетка шерашка цигара чудерзадаь хьувкъамаш чIоагIа эргаш хиларо хьахьокх уж бахьанаш хьаувттадара а кIал лард йоацилга. Соахка района 12,6 эзар тонн сом бехкача метте укх шера 4,5 эзар мара бохканзар. Юха а ала тарлу аьттув баларга а хаоттамга а диллача шераш бе-бе ма хулий аьнна. ГIулакх лерттIа вIаштIехьдаьккхача цу факторех тийша хIама доацаш лакха хьувкъамаш кхеде-йиш хилар цига къамаьлаш даьча делегатех цхьабараша шоаш а хьахьекхар.

— Тха совхоза коллективо шийна хьалхашка декхар оттадир, болх бу нах сов а ца боахаш, продукци алсамъяккха, — аьлар «Урожайный» совхоза бригадира С. Хуркаевас. Беррига организаторски, кхетама болх тIаберзабир бригадни подряда чулоацам дIабовзийтара, цуна нах юкъеозара. Хьайир къахьегаме хIаранe лоаца дакъа къоастаду бригадни советаш. Нах тийшар хержар нийса а шоаштеи Iаьдалаи пайдане а никъ хиларах. Къахьегама овсарле лакхъелар, коллектива юкъмоттиг чIоагIъелар. Цунга хьежжа дукхагIа хилар бухсоццаш хьахур а. ХIаьта керттердар хIаман кхом а, хьурмат а деш из даим шоай дага лоаттаде баьлар уж. хIана аьлча, цу гIулакха тIадерзадаь да экономически дешар, бригадни собранеш. ТIаккха партийни организаце чIоагIа тоадир тIайийю решенеш кхоачашъярга хьажар, коммунистий лоархIам айбар. ХIана 11 бригада я цхьан нарядагIа болх беш. Царех йиъ диъ шера лоархIайир баьцадараш дохкара пятилеткагIа. Иштта, ший дерригача хьокхамех йола заданеш кхоачашъяьй совхозо а.

Керттердар фуд аьлча, из да кхаш леладеча агротехнико дIа ма деххара хан-ханнахьа доагIа балхаш чакхдоахилга, бригадни подрядагIа болх бергбола чIоагIа коллективаш массанахьа шерра хьаелга. Бакъда, цу дешай массанахьа цхьатарра хам бац. Иштта, «Орджоникидзевский», «Бамутский» совхозашка геттара во леладу хий дехкара, гаьнаш яIара, царна эша молхаш тохара а кхьдола а балхаш. «Ореховский» совхозе дIаегIача къонача гаьний е йоагIа йоакхо ца яр бахьан долаш уж шинхо шу тIехьагIа мара хьувкъам бала йолалац. Гаьнашта обработка яра кхоачамболаш техника, инвентарь, ядохимикаташ лоаттайиц. Уж балхаш хьаде нах таъац, цар къахьегамцара безам совбаккхара, эша кхьдола хьалаш хьадара йоакхо йиц.

Хьагучох, из маьхера культура кхееча латтача гIулакхий парте райкома бюрос ший ханнахьа кIоарга анализ яьяларе, боахама, советски органашта, юххьанцарча партийни организацешта де эшар хьалхадаьккха даларе, тIаккха боагIа тIахьожам а лоаттабеш, доагIар хьадийха даларе гIулакх цу хьале дусаргдацар. ХIаьта коммунистий-кулгалхой ответашка, ладувгI, собранешка цар характеристикаш чIоагIъю, яхаш дуккхаза укхаза белгалдоахаш хиннар йоккхагIа лар юташ хургдар из тайпа ледарлонаш гуш ецаре.

— ХIара гаьна доагIа гIулакх ца дича цу тIара чуэцар а хайра хилац, — аьлар «Орджоникидзевский» совхоза бригадира В. Гончаренкос. — ХIанзалца сом кхебеча бешамашка гаьнаш яIара секатор, херх мара кхьйола механизаци хиннаяц. Укх шера цу балха операцена механизаци е йолаяьй. Цо чIоагIа гIойле ергья. Из гIулакх шерра юкъедоаладоре боахамашка болхлой кадраш ца тоъарца ювзаенна халонаш эшае карагIдаргдар. Кхоачамболаш транспорт, нах ца хиларца, кхьйола новкъарленаш духьалъувттарца кхашкара хьагулъяь продукци хьем ца беш ийдархошка дIакхоачаелга вIаштIехьдалаĭ, из талхаш а цуна эшам хулаш а кIезига моттигаш хилац.

Кхоачам ба шин шера района боахамаша 5630 тонн стандартни доаца баьцадараш дIаденнилга а 3130 тонн долчох брак яьлга а белгалдаьккхача. Из бахьан долаш боахамашта 1 млн. 42 эзар сом ахча хьа ца луш дитад. Из иштта дале а цу боахамий кулгалхошеи специалисташеи мичча тайпара яь а планаш кхоачашъярах премеш-м нийцай. Уж а кхьдолча а гIулакхий даькъе шоашта «Чечингушплодоовощхоз» объединене оагIорахьара практически новкъостал эшарах дийцар конференце къамаьлаш даьчар.

Вай ханарча къахьегамхошта алапи доккха хиларах атта лоIам хилац, цунца цхьана болх хьабараи вахараи эша хьалаш а цуина Iалаш ца дой, аьлар «Ореховский» совхоза трактористка Р. Мухтаровас. Боахаме дукха хувцалу механизатораш. Бахьан: яц мехмастерскеш, автогараж, соцкультбыта объекташ хьалийц. Нах, къаьстта кагирхой, кхычахьа болх бе дIаух. ХIаьта ахкан замалахьа кхашкареи бешамашкареи балхаш сихденнача хана нах тоъаш ца хиларца юкъагIдус. Уж гIулакхаш шоай балха Iаткъаш долга хьоахадир кхыча делегаташа а.

«Самашкинский» совхоза парткома секретара М. Ермолаевас мукIарал дир хьайбаш дукха довш, къасташ жилара, зоотехнически а фу тоадара а болх эсала лелабарах, специалисташ кIоарга а Iилман ларда тIа а шоай балха анализ е Iемала лелабара, специалисташ кхоачамбоацаращца цIенхаштта къовсам лоаттабара профсоюзни, комсомольски комитеташ, халкъа тIахьожама группаши посташи оарцагIйоахилга Iалашдаьдац партийни комитето. Цу тайпара ледарло еш ба дукхагIдолча кхыча боахамашкара бараш а, къаьстта социалистически доалахье лоаяра даькъе.

Иштта, хьайбаш а лаьтташ а леладеча дола доккхий кхоачамбоацараш ше ца довзаш хила йиш йоацаш вале а цига къамаьл даьча РАПО председатела Х. У. Цыкаева, хьоахадаьдац ца алийтар духьа мара, хоадамболаш кхы ер ма дий аьнна хIама алензар гIулакх тоадара шоаш дечохи юрта боахама кердача тайпара доал делга вIаштIехьдоаккхача хана де эшарехи лаьца.

Районе промышленноста балхах дувцаш конференце белгалдаьккхар цо ший болх Iилма-технически революце дIадехарий боараме кхоачашбара дукха де дезаш хиларах, къаьстта производства эффективности балха дикали тоаяра даькъе. Социально дегIаахара даькъе, эшараш дукха дале а цу гIулакха хIара шера хьежаеча капвложенеех пайда нийбац районо.

Къамаьлаш даьча ВЛКСМ райкома хьалхарча секретара Б. Зайнутдинова, № 4 йолча юкъерча школа директора Р. Мутаева теркам тIаззар къахьегамхошта идейно-политически, интернациональни, атеистически кхетам балара дешашта. Цу балха тIа формализм хилар белгал а доаккхаш, цар кертагIдаьккхар бахача наха юкъе бу кхетама болх тоабе безилга, цуна болх бераш меттел кхьбараш а юкъеоза безилга. Общественноста, административни органаша доагIар лирагIа хьадеха деза дер дайна леларашкара, наьха хьакъ дуарашкара, зуламаш дерашкара, дина фанатизм хьал а хьееш, Iовдала нах нийсача наькъа тIара боахарашкара.

Партийни, пачхаьалкхен дисциплина чIоагIа лоаттаелга, коллективашкара морально-психологически хьалаш унахцIена хулга дуккхача даькъе кадраш хьахержаш, дIа-юха нийсъеш беча балха боарамах тийша долга кхета а деш, из болх хаддаза эргабоахаш тоабелга тIадиллар парте райкома.

Конференце делегаташа белгалдаькххар, тахан съезда хьалхара документаш дувцаш шоаш Коммунистически партеи Советски правительстваи чуреи арахьарен политика, гаьннарча перспективе де лерхIараш дег тIара раьза хинна хьаллоацилга.

Конференце шерра соцам тIаийцар дийцача дешах.

Конференце балха юкъе дакъа а лаьцар, къамаьл а дир парте обкома секретара Е. В. Тумсоева.

Чакхъяьннача парте райкома кердача состава хьалхарча организационни пленуме КПСС райкома хьалхарча секретаралла хержар **Р. А. Базгиев,** шоллагIча секретаралла — **М. А. Дадуев,** секретаралла **С. М. Жилова.**

С. МАЙСИГОВ.

* * *

Старопромысловски районни партийни конференце балха юкъе дакъа лаьцар КПСС обкома секретара **В. И. Дмитриенкос.**

Организационни пленуме КПСС Старопромысловски райкома хьалхарча секретаралла хержар **А. М. Астафуров,** шоллагIча секретаралла — **Л. Л. Неделькова,** секретаралла — **Х. М. Дзейтов.**

Советски районни партийни конференце балха юкъе дакъа лаьцар КПСС обкома бюро членалла кандидата, НГIАССР халкъа тIахьожама комитета председатела **А. И. Воронкина.**

Организационни пленуме КПСС Советски райкома хьалхарча секретаралла хержар **Л. Д. Дзейтова,** шоллагIча секретаралла — **С. Х. Тепсаев,** секретаралла — **В. Х. Дакалов.**

Ножай-Юртовски районни партийни конференце балха юкъе дакъа лаьцар КПСС обкома бюро членалла кандидата, обкома организационно-партийни балха отдела заведующе **П. Г. Кащеева.**

Организационни пленуме КПСС Ножай-Юртовски райкома хьалхарча секретаралла хержар **Х. Г. Бибулатов,** шоллагIча секретаралла — **И. Л. Шлыков,** секретаралла — **К. С. Ахмедова.**

КПСС XXVII съезда накъадолхаш

Ювцаш я КПСС Программа кердача редакце, КПСС Устава де могадеча хувцамий, Керттерча лостамий проекташ

БЕРРИГАШ РАЬЗА БОЛАШ

Укх деношка хиннача «Малгобекнефть» НГДУ коммунистий собране чIоагIа теркам тIабохийташ йийцар КПСС Программа кердача редакцеи КПСС Устава де могадеча хувцамийи проекташ. Царех лаьца доклад яьча «Малгобекнефть» НГДУ парткома секретара А. С. Паука а собране къамаьлаш даьча коммунисташа а белгалдаьккхар, КПСС Программа кердача редакце проект марксизма-ленинизма чIоагIача ларда тIа, мехка чурчеи дунен халкъашта юкъерчен хьала е йоагIача тайпара яьча анализа тIа латтилга. Цу тIа парте, Советски пачхаьалкхен, дерригача халкъа балха стратегически лостамий хьадда, шерра характеристика йолга. Программа хьалхашна оттадаьча кердача декхарашка хьежжа КПСС Устава а хувцамаш де лаьрхIад. АрIанарча съезда накъайодаш парте кийчдаь документаш вай мехка а дерригача дунен а вахаре Iалаьмате боккха лоархIам болаш хилар.

Цу документаша а СССР социально-экономически дегIаахара Керттерча лостамаша а дIадехаращца нийсбир коммунисташа-мехкдаьттахоша шоай болх. Цу даькъе цар теркам тIабахийтар цхьайтталагIча пятилетка шерашка пачхаьалкхен планаши тIайица социалистически декхараши толаме кхоачашдеш Малгобекера мехкдаьттахой хьабоагIе а, шоашта хьалхашка оттадаь керттера декхар — районе мехкдаьтта даккхара боарам лох ца балийтарал совгIа из лакхбара декхар кхоачаш ца деш дисалга а, кердача пятилетке из кхоачашданза даргдоацилга а.

Собране къамаьлаш дир ЦППН лаборантка З. Т. Колосовскаяс, ЦДНГ-2 оператора, тIема а къахьегама а ветерана Н. В. Шмелева, пенсионера Т. Д. Лебедевас, «Малгобекнефть» НГДУ комсомола комитета секретара Л. Яндиевас, ЦКРПС бурувтохачо Х. Галаева, кхычар. КПСС Программа кердача редакцеи хувцамаш даьча Уставеи проекташ бIарчча хьайицача къоабалъеш хьаллоацаш, цхьаццa йолча моттигашта хувцамаш юкъедахьа дезилга белгалдаьккхар цар, шоашта хетачох.

— ЧIоагIа лоархIаме да, — аьлар З. Т. Колосовскаяс, — Программа кердача редакце проекта тIа «Хьинаре къовсам лоаттабе беза хьаеча хIамашка кIезигагIа къахьегам дIабахийтара, балха ха йоаелга кIезигдара, кердагIа йола техникеи технологии юкъекхувлара тIехьа, порядок а (...Укхаза тIатехача бакъахьа хет сона **«къахьегама, балха, технологически дисциплина а чIоагIъе»,** дIахо текста тIа долча тайпара).

— «Боккха социально-экономически лоархIам болаш гIулакх да йоккха къахьегама опыт йолаш болча къахьегама ветеранаша шоай низ кхоачача къахьегама гIулакхашка, общественни вахаре, кхетама болх беча юкъе» (яхача дешашта тIехьа **«къаьстта кагирхошта юкъе»** яха дешаш тIатехача) дакъа лацара йола таронаш шеръяр» — белгалдаьккхар Л. Яндиевас.

— Аз дизза хьаллоац Парте Устава тIа де лаьрхIа хувцамаш, — аьлар тIема а къахьегама а ветерана Н. В. Шмелева, — партийни организацена, общества хьалхара коммуниста бехктокхам белгала лакхбеш да уж.

КПСС Программа кердача редакце а Устава а проекташ къоабалъяь хьаллоацаш соцам тIаийцар партийни собране. Цу тIа белгалдаьхад цу документий чулоацам хIара коммуниста кIоаргга дIабовзийтара, кердача къахьегама толамащца парте XXVII съезда накъабахара де дезараш.

А. БАСИЕВ.

Кагирхой бокъонаш шеръе

Тха управлене бурувдеттараша ГуржегIарча районашка балхаш ду. Опыт йолча боккхийчарца къахьегаш ба дукха кагий нах а. БIаь совгIа кагирхо юкъевоагIа тха комсомольски организацена. Царна юкъе кIезига бац шоай декхар тIехдика кхоачашдеш, общественни вахаре хьинаре дакъа лоацаш бараш.

КИП-е болх беш я къонача коммуниста Кудрявцев Федор Николаевича кулгалдеш йола комсомольско-кагирхой коллектив. Цо дика лелайир Коталон 40 шу, стахановски болама 50 шу дизара сийна хеталь социалистически яхь. ХIаьта из болам хьаллаьцарашта бухсоццаш карагIдаьннарашка хьажача гучадаьлар хьалхара моттиг яьккхараш 9-Манави яхача участке бурувдетташ хиннача бригада коллектив йолга. Укхаза къахьегаш ва дукха ха йоаццаш КПСС члена кандидаталла хьанийца Аушев Борис. Бурувдеттачун гIонча волаш болх беш вола из тха дикагIболча комсомольцех цаI вар. Иштта, шийна тIадилла гIулакх тешшаме кхоачашдеш ва комсомолец Елчиев Сахраб.

ХIанз уж а тха кхьбола а къахьегамхой яхь лелаеш ба «КПСС XXVII съезда — хьинареча къахьегама 27 декада» яхача девизагIа.

Цу тайпара кагий нах юкъеозарца дегIаух тха управлене партийни организаци. Цунца дийза хIанз вай дувцаш долча съезда хьалхарча документех сайна хетар ала безам ба са. Лакхе аз хьоахаваь хIанз парте член вола Ф. Н. Кудрявцев а членалла кандидат вола Б. Аушев а ткъаь пхиъ шу даьнна бар цига дIаэцара новкъостаща могабаь хиннача хана. ХIаьта КПСС Устава проекта 4 параграфа тIа аьннад: «25 шерага кхаччалца ха яьнна бола кагирхой ВЛКСМ-е гIолла мара балац парте». Сона нийсагIа хет нагахьа санна **из бокъо парна 28 шу даллалца, вешта аьлча, уж комсомолера дIабовла ха тIаотталца йолча хана уж йолаш хилча.** Уж документаш дувцаш хиннача собране къамаьл даьча кхычар а хьаллоацаш яр из предложени. ТIаккха парте мугIараш шердара беча балха тIа аьттув боалийташ хIама а хургдар цох.

М. ИДРИСОВ,
Карабулакски УБР бурувдеттачун гIонча, комсомольски организаце секретарь.

МАШИННАЬКЪАХОЙ СОБРАНИ

Укх деношка Грозненски машиннаькъа отделене КПСС Программа кердача редакце а Устава де могадеча хувцамий а проекташ ювцаш партийни собрани хилар.

Цига доклад йир партбюро секретара А. А. Алексашина. Цо белгалдаьккхар, сихха дегIаухаш йола советски экономика кердача лагIа тIа ялар, «Iилма-технически прогресс кардинально сихъяр — парте экономически стратеге керттера дош» хилар. Иштта дийцар машиннаькъахоша шоашта тIадилла декхар дизза кхоачаш ца дар. ХIанз а дукха нийслу мухь тIабола вагонаш, йоасса ца яр бахьан долаш, пайда ца беш латташ, электровозаш ремонт яьчул тIехьагIа чехка йохаш, оборудованена профилактика ю служба гIалаташ дувлийташ.

Пренешка къамаьлаш даьча коммунисташа В. В. Белогурова, А. Д. Дулина, Б. М. Девятина, А. И. Пасенко, Г. В. Мамиева белгалдаьккхар, парте дIадехача тайпара партийни балха стиль хувца а, къахьегама а производственни а дисциплина телхаеращца къовсам лоаттабе а, кулгашца хьадеш дола балхаш кIезигде а дезилга.

Проекташ ювцаш дукха предложенеш йоалайир коммунисташа. Царна юкъера массане а дог раьза долаш тIаийцар А. Д. Дулина **«Юххьанцарча партийни организаце секретарь пхе шера шозза хержача бакъахьа ва»** яха пункт КПСС Устава юкъейоалаелга».

М. МУРАТОВ.

Болх эргабаккха

Технологически транспорта Октябрьски управлене халача балхашта механизаци елга ледара лел, ремонтни балхаш деча хIанзара техникеи технологии юкъекхувлилга а эсала латт.

Къамаьлашкара хаьддача гIулакхашка довла деза. Комплексни бригада вIашагIйолла еза тха управлене. Цу бригадана тIачIоагIбе беза механикаш, производственно-технически отдела инженераш. Цо таро лургья лине тIа арайоала машинаш массехказза дукхагIа хилийта. Вешта, аьлча вIаштIехьдоалийтаргда кхытIа а массехк эзар тонн мухь дIа-юха бахьа. Иштта цхьан нарядах къахьегаро аьттув боалийтаргба бухсоццаш хьахулар дукхагIа хилийта, доагора-энергетически ресурсашта дукхагIа кхом бе.

Цу тайпара комплексни бригадаш вIашагIйохкара мел эшар УТТ долаш да.

1986 — 1990 шерашка а 2000 шерага кхаччалца йолча юкъа а СССР экономически социальни дегIайоалаяра Керттерча лостамий VIII разделе аьннад: «...Мовхьаш дIа-юха кхахьара прогрессивни способаш шерагIа юкъекххахьа, мовхьаш дIа-юха кхахьара объем 1,4 — 1,5-зза лакхъе, мовхьаш тIадуттара-Iодахареи ремонтни балхашта комплексни механизаци яра дукхагIа теркам тIабахийта».

А. ХАЗУЕВ,
технологически транспорта Октябрьски управлене водитель.

«Союзспецгазремстрой» треста чуйоагIача номер 4 йолча ПМК отделочникий бригадир я Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат Апаева Тамара.

Ерригача предприяте массарел а хьалхагIа цхьайтталагIча пятилетка задани кхоачашъяьй цун бригада. Коллективе чу мел воагIача сага массехк смежни говзал я. Царна дика хов малярни, штукатурни, бетонни, монтажни балхаш. Бригада балха лостам телар, къахьегаме шийгара масал телар Апаева Тамара я.

Боккха теркам тIаухийт ресурсаш кхояра. Духхьал укх шера кхаь дийнахьа болх баьб цо кхояьча ресурсий чотагIа. ХIаьта шу нанхдалале кхы а шин дийнахьа болх бе лаьрхIа а я.

КПСС XXVII съезда сийна яьржача яхье массехк декадах хьалхара моттиг йоахаш хьаенай Тамаре кулгалду коллектив.

СУРТА ТIА: Т. Апаева.

И. ПЛИЕВА сурт.

СЪЕЗДАГАРА СЪЕЗДАГА

МИШТА БАЬЛАР АЬТТУВ

РСФСР жилищно-коммунальни боахама министерствана чуйоагIа Грозненски экспериментально-механически завод республике къонагIа йолча предприятех я. Наькъаш тоадара цо арахеца машинаш чIоагIа эшаши дика дIаэцаши я. Шерлу цар ассортимент, хIанзарча хано дIадехарашка хьежжа уж хилийта гIерт коллектив.

ЦхьайтталагIча пятилетка укх тIеххьарча кхаь шера мара ритмично болх бе йолаеннаяц завод. Предприяте гIулакхаш тоадара, тIехьаюсачара из хьалъяккхара кIезига болх баьбац цун администраце, партийнии профсоюзнии организацеша. Тха корреспондентаца къамаьл деш цох дийцар завода директора Киев Хизара.

— Мишта вIаштIехьдаьннад болх тоабе?

— Директор волаш аз укх заводе болх бу кхо шу дала доал. Со дукха раьза вацар тIехьаюсача предприятена кулгалде отта. Бакъда, коммунист хиларах тарра, из сай декхар долга кхетадора. Во дар заводера гIулакхаш цу хана. МоллагIча коллективе эггара хьалха эшар дисциплина я. ХIаьта из укхаза кхы тIатоха хIама доацаш во яр.

Болх лерттIа дIа ца бахара кхы а дар бахьанаш. Масала, дукхача участкашта керте лаьтта нах балхах лерттIа кхеташ бацар. Де дезачоа хIаравар тIанерзаве хацар царна. Цунца цхьана, дукха дар кулгашца де дезаш хиннар. Из бахьан долаш лакхлацар къахьегама овсарле, цунга хьежжа лоха дар наьха алапеш. Цудухьа болхлой каст-каста хувцалора.

Цу тайпара хьал хувцара дукха болх бе бийзар администраце, партийни, профсоюзни организацей. ХIара участкана керте оттабир лакха опыт йола, нахагара доагIIар хьадеха ховргдола коммунисташ. ХIара декада чакх ма яьлленгехьа даьчун итогаш йора. ДикагIча бригадана, участкана ахчан совгIат, цIе вымпел хьожайора.

Теркал ца веш витацар дика болх беш вар, хIаьта боагIIаш бола бехк бора, дисциплина телхаечунна, болх лерттIа ца бечунна. Цунца цхьана наьха бытовой хьашташ тоадарга дукхагIа хьежа даьлар. Тоайир столови, болхлошта лерттIа кхача хургболаш тIахьожам оттабир. Шоай йоакхо елга хоаденна нах а дикагIа къахьега баьлар. Иштта тайп-тайпара эргалонаш, хувцамаш дарах тоадала доладелар тха гIулакхаш. Нагахьа санна 1981 шера заводе къахьегама овсарле лакхъяра план 93,7 процент кхоачашъяьяле укх шера цхьайтта бетта 107,2 процент хилар из. Товарни продукци маьхала йоаккхилга цу юкъа бархIазза лакхденнад.

— Газет дешараштa ловра КПСС XXVI съезд хинначул тIехьагIарча шерашка реконструкци елга, тишъенна оборудовани кердачунца хувцилга, цхьан дешаца аьлча, Iилма-технически прогресс сихъелга заводе мишта латт Iа дувцар.

— Iилма-технически прогресс сихъяра хетаяь укх шера КПСС ЦК хиннача совещане боккха теркам тIабахийтар къахьегама овсарле лакхъергйола керда оборудовани юкъейоалаяра, предприятешта реконструкци яра. Из лоархIаме документ Iомадара ерригa завода коллектив оарцагIъяьккхар оаха. Эггара хьалха хьежар цу даькъе тхоай йолаш йолча таронашкеи кхоачамашкеи. Дика техкача уж шортта гучаяьлар.

ХIанз дIадоладаьд завода реконструкци елга. Из боъонца чакхъяргъя 1989 шера. Цу гIулакха хьахийцад тхона 3 миллион 280 эзар сом. Хьалъе йолалый инженерни корпус, йистельнай доагора-смазочни материалаш лоаттаю склад. хьалхагIа уж цхьаккха тайпа кхоале тIайоацаш лелайора. ХьатIадоагIача шера январь бетта эксплуатаце дIалургья керда заправочни станци. Предприяти шеръярга, реконструкци ярга хьежжа дукхагIа хургья оаха арахеца продукци. Из шийтталагIча пятилетка шерашка 2-зза гаргга алсамъяргья.

— Iа аьлар реконструкци йича продукце боарам шозза алсамбартгба. Цунга хьежжа къахьега нах а тIакхетаргба-кх?

— Кхетаргбац. ХIана аьлча, керда техника, технологи, автоматаш, ах-автоматаш балха юкъейоалаяра таро хулийтаргья нах дукхагIа а ца хулийташ, продукци дикагIа хьае. Цу даькъе кIезига болх а баьбац оаха. Дуккхача участкашка къаьнача универсальни станокашта меттел цифровой индексаци йола станокаш, ах-автоматаш оттаяьй. Укх шера керда инструментальни участок а хьайийллай. Нагахьа санна хьалхагIа штампаш, шаблонаш хьаелга, инструмент иръелга механически участке деш хиннадале, хIанз тха таро я уж дерригa балхаш кердача участке чакхдаха.

— Наькъаш тоадара арахеца машиний ассортимент шеръяра, уж дикагIа хилийтара фу дaьд оаш?

— ЦхьайтталагIча пятилетка шерашка кердача тайпара ши машина арахеца доладеннад тхо. Царех цаI «ОГ-53 А» яхар городерча хьуна-паркий боахамаша дIаегIача гаьнашта молхаш еттара лаьрхIа я. Вай мехка цу тайпара машинаш тха заводе мара хьаеш яц. ШоллагIъяр я наькъа йистошкара бордюраш хьалъяхараи керда яраш дIаувттаяраи лаьрхIа. Наькъаш тоадеча болхлошта хов из мел дукха къахьегам эшаш болх ба, хIанз из гIулакх мел аттача даьннад.

Цул совгIа, шийтталагIча пятилетка шерашка ерригача продукце номенклатура эргайоаккхаргъя заводо. ХIанз «IАЗ-53» яхача машинашта кийчъю оаха оборудовани, хIаьта кастта «КамАЗ» яхача машинашта кийчъергья. Цу даькъе тхона документаци кийчдеш я Москвереи Ростовереи проектно-конструкторски бюрош. Цхьан дешаца аьлча, цхьайтталагIча пятилетка шерашка тхона карагIдаьннар кIезига дац, бакъда, де дезар дукха дукхагIа да.

КПСС XXVII съезда яха йоаггIача бесса накъаяхара деррига низаш оарцагIдаьха болх беш я тха завода коллектив. Нийса хургдацар уж толамаш доахача шоашкара масал тела нах белгал ца баьхача. Царех ба къахьегама ветеран, токарь-расточник В. Белов, электрикаш В. Скребцов, Н. Бровко.

ЦхьайтталагIча пятилетка декхараш ханал хьалха кхоачашдаьд А Григорьянц, В. Гольдман, В. Знатков керте латтача сборщиккий, расточниккий, токарий бригадаша.

Цхьан дешаца аьлча, денгара-денга тоалуш доагIа завода гIулакхаш. ДIахо йодача хана уж кхы а дикагIа хургхиларах цхьаккха шеко а яц.

Интервью йийцар
А.-Г. УГУРЧИЕВ.

Урус-Мартановски районан Мичурина цIерагIча совхозе доярка я Юсупова Меди. Цхьа шу дIадахийтац хьинар долча болхлочо шийн плани тIанийца социалистически декхари дикка тIехкхоачаш ца деш.

Толаме къахьег Юсуповас карарча шера а. Итт бетта хIара ше хьожача Iаттагара планал совгIа 160 килограмм шура лькххай цо.

СУРТА ТIА: Мичурина цIерагIча совхоза дикагIйола доярка Юсупова Меди.

С. АЛИХАНОВА сурт.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете

НГIАССР Министрий Совето шийн заседане хьажа а хьежа керттерча даькъе могайир автономни республика Лакхехьарча Совета аргIанарча сессе ювца оттаергйола 1986 шера Нохч-ГIалгIай АССР экономическии социальнии дегIаахара Паччахьалкхен плани Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджети.

КПСС ЦК-ей СССР Министрий Советей, хIаьта иштта РСФСР Министрий Советеи соцамашка хьежжа НГIАССР Министрий Совето тIаийцар 1986 шера а 2000 шерага кхаччалца йолча юкъа а моттигера промышленность дIахо дегIайоалаяра де дезарехи республика торговле а общественни кхачан а материально-техническии база дIахо дегIайоалаяра де дезача гIулакхехи дола соцамаш.

Заседане хьежар НГIАССР моттигерча промышленноста министерства системерча социалистически доалахье лораелгеи паччахьалкхен дисциплина чIоагIъелгеи Iалашдечарца цIенхаштгарча кхоачамбоацарех долча дешага. Дош дувцаш белгалдаьккхар, министерства предприятешкара гIулакхаш воча хьала тIа хилар. ХьалхагIа гучадаьннача доккхийча къоалий, зуламий даькъе е йоаггIаш йола выводаш яь яц. Лечкъораш дIахо деш латт. Моттигаш я законах е бокъо йоацаш йола къахьегама соглашенеш а еш паччахьалкхен средстваш харцахьа дIаахийта.

Зуламаш ден боахама доал ца деи йиш хулийт учет вIаштIехьъяьккха ца хиларо, ведомствана чура тIахьожам мела хиларо, дIадехараш лоха хиларо. ДукхагIа йолча предприятешка эсала я бухгалтерски учет, практикана юкъеденад керттера бухгалтераш даим хувцар. Министерства системе Iалашдаьдац стандартни йоаца а эсала а продукци арахецара духьала къовсам лоаттабелга. Керттера бахьанаш да технологически дисциплина гIожа телхаяр, технически тIахьожам мела хилар, продукци хьаерашкара хьадехар лоха хилар, бехке бола нах бехктокхаме ца увзар. Бахийта боагIача бесса теркам тIаахийтац министерства предприятеш специальни образовани йолча кадрашца Iалашъяра.

Министрий Совето цIенхаштта предупреждени йир НГIАССР моттигерча промышленноста министра С. М. Магомадовна социалистически доалахье лораелга Iалашдара болх вIаштIехьбоаккхача цIенхашттара кхоачамбоацараш хиларах, паччахьалкхен дисциплина эсала лелаярах. Министра заместителашта Л. А. Грайзелаи В. А. Машенцеванеи выговораш яьй. Министрий Совето хьадийхар министерства кулгалхошкара цар ерригача предприятешка хила еззаш йола порядок оттаяра, кхоачамбоацараш дIадахара тIадерзадаь гIулакхаш дар.

Министрий Совета заседане дийцар кхыдола дешаш а.

Дикача нахах

ИШТТА Я ЦУН ОАМАЛ

Карабулакерча ательера Бадиева Рая заказчикашта дика йовз барзкъаш хоза тега ховш а нахаца безаме а хиларах тарра.

Цига балха йоагIача хана итт класс а яьккха мара яцар из. Цудухьа юххьанца геттара хала дар цунна. Дукха гIалаташ дора барзкъа тегача хана, масала, цхьадола пхьош геттара чуэзе дIатIадогIар, кисаш цаI лохагIен вож лакхагIен хулар. Уж сакхаташ мишта нийслу ха гIерташ, барзкъа юха хьа а доасташ цу тIа цIенхаштта къахьегар къонача йоIо, ма хетта деррига вIаштIехьдаллалца.

Ательера цхьаццабараш цо болх мекъа бу, яхаш раьза бацар, цар йоахар Раяс кхоачашъе езача операце тIа дукха ха йоаярах шоай болх лерттIа дIабодац.

Бакъда, йиIий керта чу кхыкхе уйлаш яр, цо лаьрхIадар ше каралаьца гIулакх массе оагIорахьара довза. ТIаккха хана йIоахала кулг шаьрлургхиларах теша яр из. Цудухьа тIехьагIа цо тийга барзкъа кхычарна юкъе къердаш хулар маха дика баьккха хиларца.

Чоалхане операцех дика лоархIа а еш, йоI болх бе йолаелча новкъосташа бегаш бора — беррига заказчикаш шийгахьа баха гIерт Рая, яхаш.

Укхаза къахьегача ялх шера геттара шаьръеннай из, балха тIа хIанз цо хийцца тег маIача наьха е кхалнаьха барзкъаш.

Цунга кхача гIерташ дукха са диар цо уллуврча новкъостий а. Цхьайолча хана йоIо деча хаттараштa дала жоп доацаш шоаш бисача кIордаьй хьо хьай хаттаращца оалар цар.

— Каралаьца гIулакх кхы а кIоаргагIа Iомаде гIертачоа, дIахьеха а безам боагIа — йоах йоккха опыт йолча закройщицас Гапархоева Хьулимата. — Вай ювца Бадиева Рая царех я, цудухьа сайна ховш дар аз цунца декъ. ХIанз хийцца закройщикалла болх булургбар хIама хара тIакхувш йолча Раяйна.

Хьехамча хьакъода мадарра закройщица хила уйла йолаш я из къона йоI.

Тахан шийна ховш дар камаьрша новкъостaштa дIахьехаш а иштта кхы а хозагIа дола барзкъаш дара керда фасонаш лехаш а къахьегача Раяй вIалла мукъа ха хилац.

Виззача къахьегамхочунна балхара мукъа минут хулилга а дац, хIана аьлча, цхьа гIулакх цо кхоачашдаьд алалехьа цул боккхагIа лоархIам бола цхьаькха корадоагIа цунна.

М. БАРАХОЕВ.

ДОШ КХОАЧАШДЕШ БА

Сунженски района промышленни предприятешта юкъе эггара къонагIа я Карабулакски аьшкбетонни хIамаш ю завод. Кастта шу дузаргда из эксплуатаце дIаенна. Заводо арахец наькъашта лаьрхIа йола аьшкбетонни плиташ, кхашка хий дуллача хана эша констоукцеш, ларда эша блокаш, кхыйола хIамаш.

Укх шера арахеца еза 421 эзар сома маьха продукци. ДIабахача итт бетта хьаьлр 369 эзар сом мах болаш я. Октябра тIеххьарча деношка хиннача производственни совещане завода коммунисташа, профсоюзни а комсомольски а организацеша лаьрхIар 1985 шера продукци арахецара план ханал хьалха кхоачашъе. Шоаш денна дош кхоачашдеш ба заводчанаш.

Специалиста хьехамаш

ШАМАРАШТА ХУЛА ЛАЗАРАШ

Мастит яхача лазарах доахан цамогаш хилча вай республикерча боахамашта юкъера лаьрхIача 95—103 сомага дIакхоачаш зе хул. ХIаьта 15—20 процент кIезигагIа хул хьайоаккха шура.

Цхьаькха хIама а да укхаза белгалдаккха дезаш. Мастит долаш болча Iаттагара яьккха шура моляь Iаьсий а че коачъяле цамогаш хул. Из йиача лазар кхет сага а. ХIаьта къаьстта кхерамe я из берашта.

Мастит яхача лазарах хьайбаш цамогаш а хулаш цхьадолча боахамашта доккха зе хул. Иштта, дIадахача шера тохнам бича Грозненски района 1 Мая цIерагIча колхозе цу лазарах цамогаш 166 етт хиннаб, «Ильиновский» совхозе — 192, Шелковской района «Коминтерн» яхача колхозе — 140. Цига санна доахан цамогаш хиннад Назрановски района «Маяк», «Экажевский», «Назрановский» совхозашка, Сунженски а кхыча а районий боахамашка.

Из лазар хилара бахьанаш дукха да: хIама а кхийтта шим лозабар, харцахьа беттар, мел йоалла шура хьа ца яккхар, шамарга лерттIа ца хьажар, доахан машинаца деттача хана технологи телхаяр, кхыдараш. Царел совгIа тIоарой Iургех гIолла шамар чу бактереш чуяьлча а из лазар а кхийте цамогаш хул етт. Из хIама нийслу санитарни хьалаш во долаш доахан леладеча фермашка.

Мастит а кхийтта цамогаш хиннача Iатта шамара воспалени хул, температура лакхлу, доакъар во дуъ, шура кIезигъю. Хьайоаккхар а сийно бос а болаш хина хьисапе хул. Iатта шамара шийн ханнахьа дарба ца дича из лазар кхийттача моттига атрофия хул.

Мастит ца хилийтара сапа а тохаш дIайхача хица шоай кулгаш дила деза доярkaша. ЦIена йилан бIеха хIамаш чуухаргйоацаши хила еза ведраш, бидонаш, флягаш. ХIара дийнахьа дIайхача хица диттa деза халаташ, кулгех хьекха гаташ, марлеш. Етт бетта беза хьалхагIа дIайхача хица шим а била йовлакх хьекха из бокъабаьчул тIехьагIа массаж а яь.

Мастит кхийтта хул шамара диъ даькъех цхьан даькъа, моттигаш нийслу шин даькъа из кхеташ а. МалагIча моттига лазар кхийттад хов шура Iояккха йолайича. Цхьайолча хана из хул чIоагIа енъи цIий тIадамаш юкъе Iувши. Иштта цамогаш долча, бежана къаьстта дика Iунал де деза. ЦIена хила еза из латта моттиг а. Цул совгIа шамара массаж а еш дийнахьа пхезза—ялхазза бетта а беза из.

ХIаьта къаьстта теркам тIабахийта беза ветеринарни лоро хьекха могаеш йола камфорни, ахтиолови, йодни мазеш а хьекхаш шим берзабара. Царех гIулакх а ца хулаш, шамара воспалени хуле дарба де деза комплексни препаратаща — А.Б яхача мастисанаца, мастеоцидаца, неомастаэрользаца, аэродит хиносептаца, кхыяраща.

Шим бестар. Из лазар хул Iатта бахкалехьа хьалхагIа а бехкачул тIехьагIа а. ЦIока чIовгI а дале боккхагIа хул шим. ДукхагIча даькъе из лазар хул хьалха дахкаш долча шинарашта. Массаж а еш дийнахьа пхезза — ялхазза детта деза шамараш дийста дола доахан. Массаж еча хана тIараштa вазелин е камфорни даьтта хьакха деза.

ЛерттIа Iунал а деш дика кхаба деза дахкаргдола доахан. Даь кIалхьарцар а долаш цIена хила еза уж дIаоттадаь лоаттаду моттиг а. Дахка цхьа бутт хьалхагIа мегаргдац моша доакъар тела. Дестам дIадаьнначул тIехьагIа мара дала дагIац концентрированни а.

ТIараш нийттIе а хул цхьадола бежан. Из нийслу царна эшаш дола гIулакх ца дича а ушалаш йолча моттиге даьжача а. Чов йолаш а нийттIа а тIараш долаш бола шим сапа а тохаш дIайхача хица билачул тIехьагIа ветеринарни лоро еннача молхашца обработка е еза. НийттIараштa дика хул борни вазелин хьекхача, хIаьта човнаш сихагIа ерз йоди креолини чуеттача.

Уж а кхыча тайпара а шамараштa хулача лазарех моллагIа гучадаьлча геттара сиха хоам бе беза ветеринарни лорага. Ха дIа а ца йохийташ сихагIа дарба де ме доладу дикагIа аьттув боал кхийтта лазар дIадаккха. Ший ханнахьа ветеринарни гIулакх даьча хьайбашкара хьайоаккха продукци дукха эшалургья. Цунца цхьана вIаштIехьдоал паччахьалкхенга шурей дулхи дохкара планаш толаме кхоачаш а еш боахамий экономика дегIайоалае.

Б. ДИКАЕВ.
Нохч-ГIалгIай республикански Iилма-тохкама ветеринарни станце вокхагIвола Iилман болхло. ветеринарни Iилмай кандидат.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ГДР. Республика хьалха латтача боахамашца лоархIаш я мехка къулбехьарча оагIорахьарча Баутцена районера юртбоахама производственни кооператив. Цун балхахоша дилла кхебу коартолий лакха хьувкъам. «ШоллагIа дола ялат» чуэцаш, хьаьхка коартолаш къоастаеш, дIаоттаяь лоаттаеш укхаза юкъехувл хIанзара технологи.

СУРТА ТIА: кооператива коартолаш латта моттиг.

А. РУХАДЗЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ЛОАРХIАМЕ ЮХЬИГ

Дукха ха яц чIоаггIа уйла тIаяхийта Женеве хиннача йоккхача шин держава кулгалхой переговорашка деррига дуне хьежаш хинна. ХIанз цунна метта хьаэтгай тIемеи машареи хьакъехьара дешаш дувцаш шерра дискусси йоаржаяь лакхерча боараме вIашагIкхетара итогаш наха тIабийрзза Iомаеш йола ха. Цунца дувзаденна дунен тайп-тайпарча мехкий политически гIозарий, общественноста, кепайоазон теркам тIабийрзаб цу переговорий мах беш КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева Женеве пресс-конференце а СССР Лакхехьарча Совета сессе а даьча къамаьла.

Иштта цунца хьашт долаш хилар цхьа бахьан доацаш дац, хIана аьлча шин мехка юкъерча гIулакхашка хинна ца Iеш бIарча хьайийцача дунен политике а лоархIаме событи хинна дIаэттад советско-американски вIашагIкхетар. Ховш ма дий, йоккхача шин держава кулгалхошта юкъе диалог хилалехьа тIема кийчон совле яккха а дуне кхерамеча доазонга кхоачаде а гIерташ США-си натовски гIозарашеи хьадаь дунен халкъашта юкъера хьал дегIадоаладара йIаьха а кхераме а ха лаьтталга. Бехктокхама кIалъотта ца ловш дIаболабаьча цу новкъа баьккха эггара тIехьара гIа хилар «седкъашкарча тIемай» программа. Цудухьа американски кулгалхочунца вIашагIкхетара хьакъехьара решени тIаацаш советски кулгалхоша кхетадора, нагахьа санна духхьала а гуччахьа а къамаьл дIадоладе тахан вIаштIехьа ца доале, кхоана из де бIаьзза халагIа хургдолга, е геттара тIехьа хургдолга.

Кремле ше яьча доклада тIа М. С. Горбачева аьннад «сихдаь герзаш хьаделга сацадарца дувзаденна лоархIаме дешаш къоастаде вIашагIкхетаре мегадац». Космоса милитаризаци яра программах юхабовла безам болаш США кулгалхой ца хиларах Женеве таро хиланзар боъонца герзаш дIадахара а, эггара хьалха ядерни космически герзий керттера проблема къоастанра а хьадда ваIад е. Цхьабакъда, дунен кепайоазон комментарешка кертагIйоах лакхерча боараме вIашагIкхетара позитивни итогий лоархIам мелбе йиш йоацаш хилара хьакъехьара уйла. Нийса лоархI переговорех хьахиннараш планета ерригача континенташ тIарча дуккхача паччахьалкхени общественнии деятелаша а. Белгалъяккха йоагIаш я цхьа факт: США паччахьалкхен секретараш хиннача пхенге телевизионни дискуссе къамаьл деш аьннад женевски диалог толаме чакхъяьннай, аьнна.

Шеко йоацаш да, цу тайпара уйла хилар эггара хьалха шин мехка кулгалхоша ядерни тIом цIаккха хьоабе йиш яц, ВIашагIкхийттача Штаташтеи Советски Союзаи юкъе моллагIа тIом — ядерни бар а е кхыбар а хьоабергбоацаш дIабоаккхаргба алар, хIаьта иштта тIема кийчон совле яккха гIертаргбац аьнна декхар тIаэцар а долаш лоархIаме хIама долга. Къаьстта белгала да цу хьакъехьа вовзаш волча политически деятела, США оборона министр хиннача Роберт Макнамарана хетар. «Боккха гIа баьккхаб, — аьннад цо, — герзашта тIахьожам лоаттабара дешай хьакъехьэрча шин мехка юкъерча дискуссега ладувгIаш аз доаккхача 25 шера эггара хьалха аьннад оагIонаша стратегически ядерни герзаш 50 процент кIезигдергда аьнна. Из тема ювцаш хилар — из хьалхашкахьа боккха гIа баккхар да. Цхьабакъда, ваIад яра эшаргъя ха...».

Кепайоазон цхьайолча органаша шоай комментарешка белгалдоах вIашагIкхетарах хьахиннараш кхы а пайданегIа хила тарлора, нагахьа санна цхьадолча лоархIамеча дешай хьакъехьа ВIашагIкхийтта Штаташ дукъала хинна ецаре яхаш. Эггара хьалха из доагIаш да американски администраце дIакхайкаьяча «седкъашкарча тIемай» программана. Цунца дувзаденна теркал ца деш дита йиш яц США дIайоаржаеш латтача дискуссе хьакъехьара доши женевски вIашагIкхетар харцахьа лархIа гIерташ хилари. Из хьадоагIаш да администрацех шийх долча хьадгача низий оагIонгахьара, тIема-промышленни комплекса викалашкахьара а «неоконсерватораш» оаларашкахьара а (из цIи лелаераш ба тайп-тайпара реакционераш). Цу тайпара никъ лацара бахьан долчча беса хьагучадаьккхар «Вашингтон пост» яхача газета еннача интервью тIа тIема промышленноста цхьан викало. Цо аьннад: «Кхохкам кIаьдбаро воча оагIорахьа Iоткъам бу оборонни бюджеташта».

Хьагучох женевски ваIадаш практике чакхъяхара дукъхале е гIерталга чIоагIдала мегаш да. Цу даькъе белгалйоалаш я «Кэпитл Хилтон» яхача вашингтонски отеле хинна сборище. Из яьй аьттехьарча деятелаша лакхерча боараме вIашагIкхетара итогаш ма яйззанге а. Цига гулбенна хиннача тайп-тайпарча наха дийцад, цар дешаща аьлча «Америка идеалаш йохкидга», вешта аьлча кхохкам кIаьдбелга чакх ца далийтара тIадерзадьча гIулакхашта концентраци яра дош. Белгалдаккха доагIа, цу сборище гулбеннараша юкъе оборона министра помощник Перл а герзашта герзаш дIадахаран тIахьожам лоаттабара йолча агентства директор Эдельман а хинна хилар.

ТIеххьарча деношка официальни наха, цу даькъе КIайча цIен аппаратер бараша а прессеи телевидении еча выступленешка дийцачох шоашта теркам тIаозаш хIама да женевски вIашагIкхетара итогашта ревизи а е уж харцахьа лархIа а гIерташ хилар. Дукха къахьег иштта цу лоархIамеча событе маIан толхаде, шин державана юкъера цхьа шийта тайпара яхь санна из лархIа гIерташ а.

Цу тайпарча тенденцена чIоагIа критика ю нийса уйлаш еча американций оагIонгахьара, кхыча мехкий машар безача общественноста викалий оагIонгахьара. ЧIоагIа раьза хинна тIаийцар СССР Лакхехьарча Совета сессе яьча доклада тIа М. С. Горбачева аьнна дешаш: «ХьагIаттача хано СССР-ей США-и кулгалхошта, СССР-ей США-и халкъашта доккха Iилма — цхьана дахилга Iомадар мара цхьа алтернатива йитац».

ПАЛЕСТИНСКИ ХАЛКЪ ГОРАОТТАДЕ МОГАРГДАЦ

29 ноябре Палестина Iарбий халкъацарча солидарноста дунен халкъашта юкъера ди дар. ХIара шера чакхдоах из ВIашагIтехача Къамий Организацен машара Дерригдунен советен инициативагIа. Цхьа бахьан доацаш дац из цу дийнахьа де оттадар. 1947 шера цу ноябрьски дийнахьа ООН Генеральни Ассамблее тIаийцай Палестинана йола британски мандат дIаяккхареи цун територе тIа шоай лоIаме йола ши паччахьалкхе — еврейски Iарбийн яраш лоIаме йола ши паччахьалкхе вIашагIйоллареи хьакъехьара решени.

Дунен сообщества яь из нийса решени хIанз а кхоачашийнза я. Ше хьахиннача хьалхарча деношка денз цун политика хьаераш эггара реакционнегIеи агрессивнегIеи долча сионистски гIозарий викалаши Малхбузен империалистически низаши долча Израила масса тайпара духьале ю самоопределенеи шоай паччахьалкхе хьаяраи йола Палестина йиъ миллион саг чувоагIача Iарбий халкъа бокъо кхоачашъяра.

Из ишта дале а дерригача дунен тIа дика кхетаду палестински дош — из ерригача гаргарчамалхбоален конфликте керттера долга. Гаргарча Малхбоалера вIашдухьаленаш дIаяха могаргдац палестински проблема къоаста а еш мара. ХIаьта цудухьа палестински Iарбаша законагIа дIадеха къаман гIулакхаш тIехь тIехьагIа дунен тIа чIоагIагIа хьаллоацаш да. Дунен халкъашта юкъера шерра общественность хьадда тIехьа я Палестина Iарбий халкъа. Цун хиланза яргIоаца къаман бокъонаш Iалашъяра, цо хьаллоац Палестина мукъаяккхара Организаце — халкъа ше мара йоаца из законни викал — кхыдола мехкаш а санна гаргарчамалхбоалера гIулакхаш чIоагIа а нийсхонца а тоадара никъ лахара юкъе дакъа лацара йола бокъо.

Нийсача наькъагIа палестинцаша лоаттабеча къовсамцара дунен халкъашта юкъера солидарность лоаца луш я Тель-Авиви цун «стратегически союзникаш» — ВIашагIкхийттача Штатий доал ду гIозараши.

Израильски агрессораша де лерхIар — Iарбий-палестинций лаьтта дIалацар да. Из чакхдаккхара цар юкъе йоах средстваш: физически боабеш а низагIа шоай лаьтташкара палестинцаш арабоахаш а, сопротивлене болама юкъера барт эгIабара, кэмп-дэвидски тайпарча сепаратни сделка наькъа тIа палестинцаш бахара тIаерзаяь йола политически методаш юкъейоахаш.

Iарбий дунен тIара а цун доазонел арахьара а палестински халкъа доттагIий дог тийша ба шоай мугIараша нийгIа барт тоабе а принципиальни антиимпериалистически ларда тIа Палестина мукъаяккхара Организаце цхьоагIо юхаметтоттае а сопротивлене палестински болама могаргхиларах. Из дIадех Гаргарча Малхбоалера хьал тоадара тIехьа Iарбаша лоаттабеча къовсама хьашташа. Палестински халкъ гораоттаде могаргдац Израильски агрессорашеи океанал дехьарча уж хьаллувцарашеи кIалгIолла тийша болх лелабой а Палестина Iарбий халкъа нийса гIулакх котдаргда.

В. ЧУКСЕЕВ.
Р. СУРИКОВ.
(ТАСС).

КЕРДА ВЫСТАВКА

Грозне изобразительни искусствай музее болх беш я Российски Федераце автономни республикашкарча художникий йоккха выставка. Цун экспонаташ вӀашагӀтехай Москверча халкъа музея болхлоша.

— Ер выставка РСФСР дуккхача городашка чакхъяьннай, — аьлар музея болхлочо Алероева Раяс. — Нохч-ГӀалгӀай столице кхачалехьа Орджоникидзеи Махачкалеи баха нах хьежаб цунга.

Йоккха я Поволжье йолча автономни республикай раздел. Къахьегама тема, керттера я укхаза. БӀарг тӀасташ да «Чон лоаладеш латт» яха художника А. Бутова сурт. Волга йисте дахача къамий оамалаш, быт хьагойташ да «Чувашера нускал», «ЦӀей дездеча дийнахьа» яха Н. Овчинникова сурташ.

Художникаш Я. Осипов, С. Ланза сибирякаш ба. Шоай сурташка СибарегӀен Ӏалама хозал, рузкъа гойт цар. Выставке дукха да къахьегача наьха портреташ. Цар автораш ба Р. Нурмухаметов, А. Холмагоров, кхыбараш.

Йоккха яц Къулбаседа-Кавказа автономни республикай раздел. Укхаза го йиш я М. Третьякова, Л. Мушаилова балхаш.

Новкъа да вай республикерча художникаша выставке дакъа ца лоацаш.

М. МАЖИТОВ.

ТУРКМЕНСКИ ССР. Лакха температура йола маьлха пишк хьаяьй «Малх» яхача Ӏилма-производственни объединене. Цу установка чу деча лоаламаша таро хулийт хӀанзарча ханара прибораши машинаши хьаеча эша къаьстта цӀена металла сплаваш хьае. Лакха эффективность йола гелиустановкаш хьалра йолча НПО Ӏилманхойи специалистийи разработкаш бокххача лоархӀаме я халкъа боахама духь-духьа доакъош дегӀакхувлара, йиш хулийт доагора-энергетически ресурсаш кхое. НПО балха чӀоагӀа перспективни лостам ба маьлха энергех электрически энергиергаш, йӀовхалеи фотоэффектеи кӀийлен тӀа болх беш йола духь-духьа низалаш дола установкаш хьаяр.

СУРТА ТӀА: зӀамагӀа вола Ӏилман балхахо С. Нурмурадов термофотоэлектрически установкай лабораторе хьаяь маьлха энерге конденсатор тохкама кийчъеш ва.

А. ЯКОВЛЕВА, К. МУРАДОВА сурт. ТАСС фотохроника.

ЦУН ЛАКХАЛЕ

Хьехархочун болх Марема безабалийтар яр Тачкова Алина Степановна. Сабаре а эшшаш дар берашкара дизза хьадехаш а хьехархо яр Алина Степановна. Цо мостихаш еша гӀертар Марем, цун хозача а дикача а почерках хьогар. ТӀехьагӀа Марема иштта езаелар истори хьехаш йола Деснова Элеонора Григорьевна. Дика хьийха ца Ӏеш, бераш Ӏомадора цо дешара тӀакхувш, эхь-эздел долаш, кердадар ха а довза а тӀакхувш хила. ЧӀоагӀа дезадалийтар цо ший дешархошта литература.

Ше лийрхӀар кхоачашдир Марема. Деша атта дар аьлча, нийса хургдац. Дика дийша ца Ӏеш, хьинаре дакъе лоацар йоӀо студенчески вахаре, ха а хьинар а ца кходеш караерзайора ше Ӏомаеш йола эрсий метта а литература а хьехархочун професси.

Институт яьккха яьлча, Марем балха хьожаю Грознерча № 49 йолча школе. Балха хьалхарча юкъа кӀезига нийсъяланзар цунна халонаш. Ше шек яр эггара хьалха цо хоаттар Элеонора Григорьевнайга. Хьамсарча хьехархочо чӀоагӀа хьехар дора ший ученицана, дунен тӀа эггара чӀоагӀагӀа эшаши сийдолаши бола болх а професси а хьехархочун яр я оалар. ХӀаьта цунна лаьрхӀа кхелла ший ученица Марем йолга а чӀоагӀдора. Хьехархочунца къамаьл хинна массехк ди даьлча, из йолча ше бихьаьча наькъах эхь хеташ хулар йоӀ...

Классага лерттӀа бӀаргло кхалацар, Цу хана цунна доккха новкъостал дора бокххагӀа болча, опыт йолча хьехархоша, завуча. Классера хӀара бер дика довза, йолаелар Ахьмада Марем. Ловзара тӀера хинна ялхлагӀча классе дешаш хиннараш, ворхлагӀча дӀачубаьлча, сабарече оамалга баьлар. Цу хӀамо хувцаялийтар царца бе безача балха методика. Классни сахьаташка, хӀаранеца хулача къамаьле — дуккхагӀа дувцар хьехархочо нравственностах, тайп-тайпарча газеташ тӀара, журналаш тӀара статьяш ешар.

Пхи шу да № 49 йолча юкъерча школе Ялхароева Ахьмада Марема къахьега. Цо хьийхачарех цхьабараш дийша баьннаб, хӀанз из йиълагӀча класса кулгалхо я. Ха дӀа ме йода Ӏов опыт, дикагӀа кхет кхувшбоагӀарий оамалех. КӀоаргагӀа чулоацам болаш, бераш дикагӀа кхетаргдолаш дӀахьо хӀара урок. Цунца цхьана дешархой цо Ӏомабу дог цӀена хила, къахьегам беза.

Из кхетам болаш ший дешархой хилийтара хийла ший классе хьех Марем берий даьй-ноаной, шоай школа шефаш, тӀема а къахьегама а ветеранаш, тайп-тайпара профессеш йола нах.

Цу вӀашагӀкхетарашкара эггара чӀоагӀагӀа из эца гӀерташ йола пайда — цхьаккха болх ца къердаш, моллагӀа професси караерзае кийча йолаш къона тӀехье хулга. Къоначча хьехархочунна цу даькъе фу карагӀдаьннад дика хьахьокх цун хьалхарча выпускникий вахаре дӀайолаеннача къахьегама биографеша. Иштта, Ибрагимов Апти Грозненски машиннаькъа станциошн наькъа тӀа маркхал беча къахьегаш ва. Барахоев Аслан военнозированни ха тӀа ва. Парагульгова Зарема дулхакомбината болхло я, Алханова Тансия № 6 йолча ПТУ кондитера говзал Ӏомаеш деш я.

Дукха ха йоацаш хиннача классни сахьате енаяр, шийна езача хьехархочун професси харжа дага йола № 50 йолча юкъерча школе хӀанз йоккхагӀа йола пионервожати Мацаева Хеда.

Ахьмада Маремаца цхьана из къамаьл деш хилар йиълагӀча классерча берашца, гӀадъяхаяр дешаре а тиша каьхат гулдеча а цар дика аьттув баьнна, цул совгӀа, цига шоаш даьккха ахча цар Машара фонде дӀачуденна.

Цу пхе шера карагӀдаьннар кӀезига деце а, де дезар дукхагӀа да. Из деррига а дизза кхоачашдара бартцхьоагӀо йола къахьегама коллектив а эш. Марема яхачох, цу гӀулакха цун аьттув баьннаб. Цунна уллув ба лакха говзал йола хьехархой Магомадова Зура Хамидовна, Бирюкова Антонина Тимофеевна, Костоева Дина, Шпитько Анна Тимофеевна.

Хьехархо, классни кулгалхо, агитатор, «Знание» яхача общества член. Цу дерригнена хьинар а низ а эш. Из деррига долаш я болхлой дезалера араяьнна хьехархо Ялхароева Марем.

Р. КУТЮКОВА, халкъа образоване отличник, къахьегама ветеран.

«ВОСТОЧНЫЙ АЛЬМАНАХ» АРАДУВЛ МОСКВЕ

12 шу диза даьннад «Художественная литература» яхача Московски издательства из дуккхача наха хьашт долаш йола издани арайоаха. Хьалхарча шерашка цу тӀа хулар шин континента писателий произведенеш — Азеи Африкеи. Цхьа ха яьннача гӀолла афро-азиатски литература популярность геттара лакхъелар вай мехка, из бахьан долаш 1980 шера денз доладелар литературни альманах «Африка». «Восточный альманах» къаьст-къаьста арадаха. Цу шин издане белгалйоалаш йола башхало . я цар тӀара ерригa произведенеш вайцига духхьашха араювлаш хилар. Азеи Африкаи дуккхача писателашта шоашта кердача дешарий аудиторена уж дӀабовзийташ дола ший тайпара визитни карточка да из.

Цу изданех ала йиш я бӀарччача региона литературни вахара энциклопеди да из аьнна. Цун доккха дакъа дӀалоац художественни произведенеша — романаша, повесташа, дувцараша, стихаша, фаьлгаша, пьесаша.

ХӀара цу тайпара йола выпуск востоковедий, критикий, шеко яц, малхбузехьарчар санна, хӀаьта иштта, масала, пали (Инде дувцача меттаех цаӀ) е пушту (Афганистан) санна дола кӀеззигача наха мара ца ховш дола метташ юкъедолча малхбоалехьарча а меттий переводчикий йоккхача коллективо баьча балхах хьахиннар да. ХӀаьта а кхерам болаш ба: из сборник деша нах хургбий-теш, дукхагӀа бола автораш духхьашха мара эрсий меттала произведенеш ара ца йоалаш ма бий царех. Цхьабакъда, хӀанззалца хиланза я 50 эзар экземпляр тираж а йолаш арадувла «Восточный альманах» наха дӀа а ца эцаш книжкай магазиний тархеш тӀа ахкиса моттигаш.

Цу издане толама бахьан да советски нах Азе дахача халкъий вахар довза чӀоагӀагӀа безам болаш хилар. Альманаха хӀара выпуск Азена доаккха кор да, цу корах чухьежача дикагӀа довзалу СССР книжкаш дешараштa региона дуккхача мехкий вахар. Масала, «Лоаман бухье довлара» аьнна кертайоазув а долаш йолча тӀехьарча выпускаех цхьаннена юкъе я Монголи, Вьетнам, Инди, Афганистан, Турци, Сири аьнна долча мехкий 30 совгӀча автора произведенеш. Духхьала исторе гома чуйоагӀа произведенеш мара араяха йиш йоацаш яц сборник. Цу тӀа я хӀанзарча ханарча Ӏарбий Малхбоален писателий проза, хӀанзарча ханара индийски новелла, Афганистана, Вьетнама, Турце поэтий стихаш.

Шеко йоацаш да, из советски книжкаш дешараштa азиатски мехкий литература довзийташ йола цаӀ мара йоаца издани яц. Вай доккхийча журналаша раьза а хиле арайоах доазол дехьарча авторий произведенеш. «Восточный альманаха» да ший тайпара дола конкурент — 400 эзар экземплярах латташ тираж йола бетт-бетта арадувла «Иностранная литература» яха журнал. Уж шаккхе издани дилла а я из е вож керда произведени хьалхагӀа араяккхара бокъо ше-шийга хилийта гӀерташ.

ЧӀоагтӀа теркам тӀаозаш я Советски Союзе малхбоалехьарча литература книжни продукци арахецара тиражий цифраш. Советски Ӏаьдал латтача шерашка арахийцад ерригa тираж 174 эзар экземпляр а йолаш дола 4000 цӀи йола азиатски литературни книжкаш. Уж книжкаш арадийннад эрсийчунга денз чукотскичунга кхоачаш долча СССР халкъий 64 меттала.

Виталий ОВЧАРЕНКО. (АПН).

Спорта хоамаш

КӀАЛТОХАР

Классически кӀалтохарах йола кагирхой яхьаш чакхъяьлар Калинин яхача городе. «Труд» ДСО Российски совета 270 саг вар цу яхьашка дакъа лоацаш. Вай командаца бар тренераша Чахкиев Русланеи Гасаев Ахьмадеи хьалкхебаь къона спортсменаш.

Ший дозал долча атлеташта юкъе шоллагӀа моттиг яьккхар Р. Вараева, хӀаьта М. Лабазанов кхоалагӀа хилар.

ГТО

Эскаре гӀулакх де баха ха хьатӀакхоачаш латтача кагирхой спартакиада хилар Грозне. ГТО яхьашка дакъа лоацаш яр города а юртий а районашкара кхойтта команда. Спортивни программа юкъедоагӀар топ кхоссар, перекладина тӀа хьалъозабалар, граната кхоссар, кхо километр бовдар, нек дар.

Котбаьлар Гудермесски района кагирхой. Заводской района команда шоллагӀа я. Наьсархоша кхоалагӀа моттиг яьккхар. Спортсменашта юкъе дикагӀа хилар А. Дербичев, В. Хайтаев.

Т. СОКОЛОВА.

ШТАНГА

Львове чакхъяьлар СССР тӀема низий езача атлетиках йола чемпионат. Вай республикера цига дакъа лоацаш бар тренера Н. А. Осташкос хьалкхебаь дунен халкъашта юкъера спорта мастераш Балаев Руслани Товсултанов Аиндии.

Вай мехкахой чемпионаш хилар. ХӀанз Россе езача атлетиках йола яхьаш йолаенна 100 шу дизара хетаяьча яхьашка юбилейни Кубок яккхара кийчо еш ба уж.

ТОП КХОССАР

«Динамо» общества Россовета Кубок яккхара топ кхоссарах йола яхьаш чакхъяьлар Краснодаре. Вай республикера цига вар тренера В. С. Антипова хьалкхеваь кхо спортсмен.

Стефанюк Николайх чемпион хилар. ШоллагӀа моттиги дото медали Цороев Тимурага кхаьчар. Пневматически тепча кхоссаш 385 очко яьккхар цо. БоккхагӀболча новкъосташа даьр де мегадеце а, дика чакхъяьхар яхьаш № 41 йолча школа бархӀлагӀча класса дешархочо Бережной Евгене.

Кастта Сухуми хургйолча яхьашка дакъа лоацаргда вай спортсменаша.

ФУТБОЛ

«Труд» общества областной совета футболах йола яхьаш чакхъяьлар. Цига ловзаш яр производственни коллективай 19 команда. Финале вӀашагӀкхийтар Аргунера домостроительни комбината командеи гӀишлонхой монтажни управлене коллективи. Счет 3:0 йолаш котбаьлар аргунцаш. Финале дакъа лаьцача футболисташта цхьоалагӀа спортивни разряд елар.

Р. ТАРАМОВА

ТОЛАМ

Укх деношка дика кхаъ бера вай республике Копенгагенера. Цига чакхъяьлар боксах йола дунен халкъашта юкъера турнир. Укхаза дакъа лоацаш бар Советски Союзера, Канадера, Кубера, кхычахьара спортсменаш.

СССР сборни командаца бар цӀи хеза бола боксераш Абаджан, Шишов, Шаваназов, вай мехкахо Тарамов Руслан.

Ший деррига вӀашагӀкхетараш ханал хьалха толамца чакхдаьхар Тарамова.

КХОР БАГӀА БЕР

ХИННАР

Инаркъера Курпе бодача новкъа ба из бер. Ахкан замалахь дувца хабар доацаш хоза хул укхаза: гонга кхоаччаш яьнна баьцаш, дӀа мел хьежача тайп-тайпара бос бола зизаш. КӀоаргга са даьккхача кер хьалбузаш баьца комарий хьадж йоагӀа, меза мутт гулдеш зиза тӀара зиза тӀа хувшаш лел нокхаре мозий.

Го йиш я укхаза сих ца луш вода говрабаьри а тӀонаькъа тӀа гӀолла бухьбилла йода машина а. Гаьнна дӀахьежача лакха доаца дукъ да. Цига низ бола вампалаш санна, мехкдаьттахой вышкаш латт. Юртагахьа вийрзача шера кхаш да. Сага хьинаро, хьаькъало, безамо караерзаяьй цхьан хана эри ихка уж аренаш.

Октябрьски революци яьннача хьалхарча шерашка, граждански тӀема ала укхаза лотабеннача хана, Инаркъера ялх сагах латта ха деш йола отряд, тӀа а баьхка, хӀалакьяьй укх бер чу деникинцаша. Юртарча наха шоллагӀча дийнахьа мара хайнадац из. Боабаьрашта юкъе хиннав Вигло яха саг.

СоагӀапчера, Долакоара, Инаркъера нах духьаллаьттаб цахаддаш атаке ухача деникинцашта. Цхьан дийнахьа дикъденнад дов. Поатронаш кӀезига хилар бахьан долаш, наг-наггахьа мара ювлаш хиннаяц вайгахьара топаш. Из кхетадаьд моастагӀчо. Ший хур даьд цо сихагӀа юрташ дӀалаца гӀерташ. Атаке боагӀа деникинцаш хьатӀакхачарга хьежаш окопашка баьгӀаб гӀалгӀай. ДӀахо дов шалтаща де дезаш хиннад.

ЦӀаьхха окопа чура хьалъара а ваьнна, беттара шалта а яьккха, моастагӀчов тӀавоаленнав цхьа зӀамига саг. Наха вайзав из. Деникинцаша вийнача Виглочун воӀ — Къамболат хиннав из. Цун денало цецбаьха моастагӀий топ ца кхоссаш сайцаб. Цхьабакъда, Къамболат шийна гаргагӀертача, малхо къегадеча цун шалта дитто кхераваьча цхьан гоаваро лак эзад. Вежав турпал.

— Ма Ӏовдала валар а да-кх! — иккхад цхьаннега.

— Укх сахьате ховргда хьона из фу валар да, — аьннад хьаькъал долча къоано-чо.

Къамболата садехкача денало окопашкара гӀовттабаьб гӀалгӀай. Шоаш бахаб уж атаке. Веддар ца вохийташ хӀалекбаьб цар шоайла дуккха дукхагӀа а герзах кийчбенна а хинна деникинцаш.

...Форда талгӀеш мо, теркаш латт кхор багӀача бер чура баьцаш . ГӀийло белхача чӀондарга оаз хьахозаш санна хет.

— Воти, фу бахьан долаш кхор багӀа бер аьннад укхох? — хаьттар аз даь-вешийга.

— Цхьан хана кхор баьгӀаб укхаза. Ший ха кхаьчача бежаб, — хӀаьта цӀи йисай,— жоп делар цо.

Иштта боацаш ба вайна юкъе Вигло а цун воӀ Къамболат а, бакъда, цар цӀераш наьха дегашка йисай йицлург а йоацаш.

М. КАРТОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

3 ДЕКАБРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Юханхайна, горнисташ!»
9.05 — «Полынинца хиннар». Художественни фильм.
10.40 — Къаьнарча музыка концерт.
11.10 — «Цхьа а лагӀа, шозза а лагӀа». Документальни фильм.
11.30 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.45 — «80-ча шерашкара коммунисташ». Документальни фильмаш: «Лаьтта деза хьехаз», «ПлатоновгӀар беза», «Сискала чам».
15.45 — А. Глазунов. № 4 йола симфони. ДӀалохх СССР Паччахьалкхен академически симфонически оркестра.
16.20 — «Кердадараш».
16.25 — «Хар — низ». Ӏилмадовзийтара фильм.
17.10 — «Нарги» яхача Паччахьалкхен фольклорно-халхара ансамбла концерт (Афганистан).
17.35 — Нахи гӀуланхаши. «Вай ца дой, саго дергдац». Ӏилман - технически прогрессера адамлен фактора ролах (Краснодар).
18.05 — «Гаьнарен юхереи илли».
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — КПСС XXVII-ча съезда накъадолхаш. Армянски ССР телевидене программа.
21.00 — «Ха».
21.35 — М. Ю. Лермонтов. «Маскарад». Драмацара сценаш.
23.05 — «Тахан дунен тӀа».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Ӏуйранара гимнастика».
8.15 — «Юрта боахам» яха киножурнал.
8.34 — Ширача Инде культура истори. 5-гӀа класс.
9.05 — Французски мотт. Хьеха Ӏ-гӀа шу (СовгӀаташ).
10.05 — СПТУ дешархошта эстетически ихетам балар. Кхоллама урокаш.
10.35 — Советски паччахьалкхени бокъони довзаш. 8-гӀа класс. «Номер цаӀ йола бокъо», «Советски гражданий къахьегара бокъонах».
11.05 — «Шахматни школа».
12.10 — Природоведени. 3-гӀа класс. Вахар, кхаш цонаши.
12.30 — В. Маяковский. «Владимир Ильич Ленин» яха поэма. 10-гӀа класс.
13.30 — XVIII-ча бӀаьшерара эрсий искусство. Живопись.
14.05 — Ю. Тынянов. Уйлаш. ВӀашагӀихетараш.
15.10 — «Кердадараш».
16.55 — Концерт.
17.30 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
17.45 — Фильм-реклама.
17.50 — «Нохч - ГӀалгӀайчен ди».
18.10 — «Са мар хила». Художественни фильм.
19.35 — «Бийса даькъала хийла шуи, бераш!» «Доктор Айболит». 6-гӀа класс.
19.50 — Баскетбол. Кубкаш яьхачар кубок. МаӀа нах, ЦСКА — Хувентуд (Испани).
20.30 — «Памятникаш дийна да» яхача документальни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — С. Миронов. «Йоазонхой граждании».
22.25 — «Кердадараш».

4 ДЕКАБРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — Мультипликационни фильмаш: «Ӏуйранара музыка», «Комар Комаровичах бола фаьлг», «Лочнъадаь пудель».
9.05 — М. Ю. Лермонтов. «Маскарад». Драмацара сценаш.
10.35 — «Путешественникий клуб».
11.35 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Юртара анайовхащ». Документальни фильмаш: «Ахархой уйлаш», «Лаьтта ваха».
15.30 — Л.-В. Бетховен. Ялх багателей. ДӀалохх дунен халкъашта юкъерча конкурсий лауреата В. Шанина (фортепьяно).
15.50 — «Урокаш яьлча». Телевизионни журнал.
16.35 — «Кердадараш».
16.40 — 1905—1907 шерашка Россе хиннача революце 80 шу дизарга. Исторе оагӀонаш. «Совето таронаш хьех».
17.15 — «...Ялхайтта шу даьнен бокххагӀеи».
18.00 — «Ӏилмеи вахари».
18.30 — ХӀара сурта тӀа — малх.
18.40 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — «Саги закони».
19.30 — «Кердадараш».
19.40 — «Сурт» яхача ихо сери йолча телевизионни художественни фильма премьера. 1-гӀа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — Документальни экран.
22.45 — «Тахан дунен тӀа».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Ӏуйранара гимнастика».
8.15 — «Коммунарий наькъаш» яхача документальни фильма премьера.
8.35 — Информатикаи вычислительни техникаи лардаш. 9-гӀа класс. Алгоритмаш. Величинашцара балхаш. Оттама хьалаш: циклаши таблицаши.
9.05, 14.40 — Немций мотт. Хьеха Ӏ-гӀа шу.
10.05 — К. Кулиева поэзи.
10.35, 11.35 — «Юкъара биологи». 9-гӀа класс.
11.05 — «Дезали школеи». Телевизионни журнал.
12.05 — Географи. 5-гӀа класс. Лоамаш.
12.35 — Бахача наха — цӀерех болча кхерамах. «Автоэзараш, дагадоагӀаш хила». Ӏилмадовзийтара фильм.
12.50 — «Ди дика хилда хьа, хьехархо». СССР халкъа хьехархочох Б. В. Дынгех йола очерк.
13.10 — Эстетически ихетам балар. Кхоллама урокаш.
14.15 — «Драматургии театри». Н. В. Гоголь. «Ревизор».
15.00 — «Кердадараш».
17.20 — «Фордах уйла йолаш». Ӏилма - довзийтара фильм.
17.40 — Кхоъ тамашийна бос.
17.50 — «Технически хоамий вестник».
18.10 — «Нохч-ГӀалгӀайчен ди».
18.30 — Фильм-реклама.
18.35 — «Сомий беш Ӏана кийчъю оаха». Специалиста хьехамаш.
18.50 — Мультипликационни фильмаш.
19.00 — «Спортивни Нохч-ГӀалгӀайче».
19.30 — Съездагара съездага. «Грозненский» яхача совхоза коллективе (нохчий меттала).
20.00 — «Футболах йола СССР чемпионат. ДӀай-хьай йоаха турнир. «Даугава» (Рига) — «Нефтчи» (Баку). 2-гӀа тайм.
20.45 — «Миштий хьа цӀи, «Серый?» Документальни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Сахилладца вахавалар». Художественни фильм.
23.00 — «Кердадараш».

РАДИО

3 ДЕКАБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор (эрсий, гӀалгӀай меттала).
8.30 — Передачай программа.
8.36 — Нохч-ГӀалгӀай музыка концерт.
9.15 — «Доал деш боахам лелабара» (нохчий меттала).
9.30 — «Къона заманхо» (гӀалгӀай меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — «Съезда хьалхара документаш дувц оаха».
16.16 — «Юрта боахаме хьалха латтараш».
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
18.30 — «Кхом бар — коммунистически оамал». Урус-Мартановски района фермашка гӀолла яь рейд.

УКВ

17.00 — Литва искусствай говзанчий концерт.
17.41 — «Фортепианни дуэт».
18.01 — ДӀалохх Р. Халидова.
18.18 — Нохч-ГӀалгӀай мукъамаш.

4 ДЕКАБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор (эрсий, нохчий меттала).
8.30 — Передачай программа.
8.36 — У. Бексултанова музыка.
11.15 — Лирически мукъамаш.
11.30 — Спортивни Нохч-ГӀалгӀайче.
15.15 — Советски композиторий вальсаш.
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (гӀалгӀай меттала).
16.15 — «Хьона да. Даьхе, салтечун догӀ» (нохчий меттала).
16.45 — «Малар ца мелаш бахар — вӀаши Ӏимерза хилар». Къамаьл.
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
18.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).

УКВ

17.00 — «Павел Ледоницие иллеш» яха передача.
17.39 — «Санъердамеча талгӀе тӀа» яха литературно-музыкальни композици.
18.19 — «Нохч-ГӀалгӀай мукъамаши иллеши».

Декабрера хаоттам

Календарага диллача декабре дӀадолалу Ӏа. Из дӀадоладалар лоархӀ фегара юкъера температура 0 градусал лохъялари Ӏодилла лоа аллийсари. Укх шера ший ханнахьа дӀадоладеннад Ӏа. Цу тайппара, цхьоалагӀча декабре шелал а тӀаенай, лоа а доладеннад.

Декабре, Ӏан моллагӀча вокх бетташка а санна, вай республике кӀаьда денош ухаш хул, цудухьа лоа чӀоагӀденна соцаргда аьнна хеташ хӀама дац. Лоа дешача хих бийсашка ша беш хиларах наькъашка а буж шан тӀоа.

Юкъера лаьрхӀача бетта фегара температура, массаза а яхар мо, 10 градус шелал йолаш хул.

СССР Гидрометцентро беча хоамагӀа, укх шера декабрь бетта юкъера температура дуккхача шерашца юкъера лаьрхӀача хулаш хиннача температурел 1 — 2 градус лакхагӀа хила мег. Бетта делхаш дола лоа дуккхача шерашка юкъера лаьрхӀача дийлхар миссел хургда аьнна хеташ да.

Декабре метеорологически рекордаш зееннай укх тӀехьарча шовзткъа шера. Грозне эггара лохагӀа йола фегара температура — 26,6 градус шелал — белгалъяьй 1946 шера 20 декабре. Грозне 18 градус йӀовхал йолаш хиннай 1961 шера 4 декабре.

А. СЕРДЮКОВА, Гидрометбюро йоккхагӀйола инженер-синоптик, г Грозный.

* * *

Тахан республике гӀоллеи Грознеи морхаш а йолаш, Ӏуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 0 — 5, градус йӀовхали 1 — 3 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка дохк а а доаллаш, тайп-тайпарча оагӀонашкахьара секунде 3 — 7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 3—8, дийнахьа 0 — 5 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ЛОРАЛЕ ГРИППАХ

Грипп, вайна ма харра, инфекционни а наха юкъе сиха дӀа-хьа даржаш а лазар да. Из хьахул садоахача органашка чуюжача Ӏалаьмате зӀамигача вирусах. Грипп сиха дӀа-хьа дарж из кхийттача сагах кхайкавеча а цо са доахача а хана багара а мерагӀа а араювлача Ӏанарцарча вирусашца. ХӀаьта из фегара вирус садоахача хана кхьуна нахага дӀайоал.

Кхераме хьал хьакхолл шоаш цамогаш боллаше а шеаш дарба а леладеш, балха, общественни транспорта тӀа, могаш болча наха юкъе лелача унахоша.

Грипп сагах хьакхет, вирус цох дӀалета 12—48 сахьат ха ялале. Ӏовужаш болча метта шин кӀирагӀа латт из вирус дӀа ца йоалаш, хӀаьта саг вахаш волча фусаме — 5 кӀирагӀа. Цо цхьаццадолча шерашка дунен тӀа йоаржаю эзараш нах цамогаш хулийташ йола эпидеми. Белгалъяьнна я грипп кхоллаш йола массехк вирус: А, В, С.

ХӀана лоархӀ грипп иштта чӀоагӀа кхераме? Ӏилманхоша яхачох, сиха дӀа-юха даржаш, сагах атта кхеташ, вирус хувцалуш, иммунитет чӀоагӀлу лазар да грипп.

Грипп сагах кхийтта хилара хьалхара белгало я цӀаьхха температура лакхъялар, хорш еча санна дегӀ а корта а лазар, маьженаш хоттаенна моттигаш лазаш, деррига дегӀ мелденна хилар, цул тӀехьагӀа массехк сахьат даьлча йӀовхараш гучайоал, мерех хий аха долалу, къамаргаш даьрлу, бӀаргаш лазадоал.

Къаьстта хала токх грипп кагийча берашеи боккхийча нахен. Цо дегӀах кхыдола инфекционни лазараш кхетара кхерам тӀатосс.

Гриппо ослоржнени елча, цӀий лелача пхаьнашта, нервни системана лазар, туберкулез, анаш, кхыдола лазараш хьахул. Цудухьа хӀаране ше лоравенна ца Ӏеш, шийна гонахьара нах а лорабе беза гриппах. Шийна лазар хьа ма кхийттинге а метта Ӏо а вижа, лораша яхаш дола дарба де деза, наха юкъе вирусаш дӀа-юха а ца йоаржаеш.

Грипп кхийттача унахочунга хьожаш волчо шийна а гонахьарчарна а из дӀа ца далийтара эггара хьалха де дезаш — унахо къаьсттача цӀагӀа е духьала хӀама а алла Ӏовужавелга, метта поартал цо хӀама дуа пхьегӀа къоастаелга. ХӀаьта шийна хикисех яь маска батах хьоарчае еза цо. Унахочо хӀама диаь пхьегӀаш хлорка чутессача кӀеж яьккхача хица йийла еза. Кулгехи юхьмарехи хьийкха гата хӀара денна кхехкаде деза. Унахо чуволча цӀагӀа каст-каста цӀена фо чудайта деза, бакъда, сквознякаш е мегаргдац. Из кхераме да. ХӀаьта цамогаш вар чувола цӀа хӀара дийнахьа хлоромин теха цӀенде деза.

Унахо шийх грипп ма хьохаделлинге а лора тӀа а ваха, лакхехьа дийцача тайпара лерттӀа дарба дой, е цунна а е гонахьарчарна а цхьаккха зе доацаш 4—5 дийнахьа дӀадоалаш лазар да из. ХӀаьта грипп ца хилийтара керттердар да профилактически гӀулакхаш нийса чакхдахар.

Вайна юкъе нийслуш хӀама да предприятешка е учреждененшка грипп кхийтта саг болх юкъагӀа ца битар духьа балха дӀаухаш. Цунах наьха санна доккха зе доал. Дуккха нах цамогаш хила тарлу.

Советски медицински Ӏилмана дукха хӀама карагӀдаьннад грипп ца хилийтара даькъе. Вай мехка вирусага хьежжа вакцинаци ю наха. хӀаьта мерашка чуетташ сыворотка, тайп-тайпара витаминаш хул аптекашка йохкаш.

Берригача мехка санна, вай республике а цахаддаш профилактика ю нах гриппах цамогаш ца хилийтара, санитарно - гигиенически эпидемически комплексни мероприятеш чакхйоах.

Къаьстта белгалдаккха дезаш да цхьа хӀама. Цхьаболча наха къаракъ мелча грипп сихха дӀадаргда, аьле из «дарба» де гӀорт. Къаракъо лазар дӀа ца даккхарал а совгӀа, дегӀа низ эша а бий, совдоаккх из. Иштта зуламе да цу лазара гӀаьли озар а. ЧӀоагӀа теркалде дезаш хӀама да сага организм унахцӀена хилар. ТӀаккха аттагӀа токх из лазар, хӀана аьлча, чӀоагӀача организма низ ба лазара духьале е.

Халахете а, дуккхача наха хац, грипп мел унзара лазар да, цудухьа цун дарба делга тесса леладеш моттигаш нийслу. Бакъда, укх тӀехьарча хана республикерча дуккхабараша шоашта цунах лаьца дувцар дехаш дукха каьхаташ ухийт лорашка. Царех дар дукха ха йоацаш Ачхой-Мартана яхача Богатыревас дайтар а. Цо язду: «Гриппах ослоржнени хилча, бӀарга са дов а къоравезра а тарлу яхилга бакъдий?» Из хила тарлулга вай лакхехьа дийцад.

ХӀанз вайна ма харра, ара шелъеннай. Гриппа вирус яржа ха а я из. Цудухьа хӀаране ший а шийна уллуврчунна а унахцӀено лорае еза.

С. АХМАДОВ, Грознерча № 7 йолча поликлиника лор.

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64, корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора—2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи ереи, шоаттеи деношка

СФ00372. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5155.